

AKTIVNO SLUŠANJE GLAZBE U NASTAVI GLAZBENE UMJETNOSTI

Kelava, Martina

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:251:054829>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-27**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA GLAZBENU UMJETNOST
DIPLOMSKI SVEUČILIŠNI STUDIJ GLAZBENA PEDAGOGIJA

MARTINA KELAVA

**AKTIVNO SLUŠANJE GLAZBE U NASTAVI GLAZBENE
UMJETNOSTI**

DIPLOMSKI RAD

Mentor:

Izv. prof. dr. sc. Jasna Šulentić Begić

Komentor:

Doc. dr. sc. Amir Begić

Osijek, 2020.

Sažetak

Aktivno slušanje glazbe u nastavi glazbene umjetnosti

Nastava Glazbene umjetnosti dio je umjetničkog područja kurikuluma srednjoškolskog općeg obrazovanja učenika. Prema *Nastavnom programu za gimnazije*, nastava glazbe je obvezni dio obrazovanja u svim gimnazijama: općoj, jezičnoj, klasičnoj i prirodoslovno-matematičkoj gimnaziji. Svrha nastave Glazbene umjetnosti u gimnaziji je obrazovati i odgojiti poznavatelje osnovnih značajki glazbe te poticati posjećivanje koncerata, kazališnih i drugih umjetničkih događanja te odgojiti aktivnog sudionika u glazbenom životu kao amaterskog izvoditelja ili kao slušatelja umjetničke glazbe putem medija. Cilj predmeta Glazbena umjetnost je svojevrsan kulturni odgoj mladeži, odgajanje poznavatelja temeljnih značajki glazbe i aktivnog sudionika u glazbenom životu u svojoj životnoj sredini, bilo kao izvoditelja glazbe u amaterskim društvima ili kao redovitog posjetitelja koncertnih, kazališnih i drugih glazbenih priredbi, odnosno slušatelja umjetničke glazbe na radiju ili s različitih tonskih zapisa (MKP, 1994). Od školske godine 2019./2020. na snagu je stupio novi Kurikulum nastavnog predmeta Glazbene umjetnosti prema *Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019). Nastava glazbe se izvodi putem nekoliko domena, a među najzastupljenijima je domena *Slušanje i upoznavanje glazbe*. Naglasak se stavlja na aktivno i višekratno slušanje umjetničkih djela. U učenju i podučavanju u Glazbenoj umjetnosti sve aktivnosti temelje se na slušnom iskustvu. Pri aktivnom, usmjerenom i višekratnom slušanju glazbe, gdje je glazbeno djelo sredstvo upoznavanja, učenik se upoznaje s glazbeno-izražajnim sastavnicama, principima organizacije glazbenog djela (glazbeni oblici, glazbene vrste), upoznaje obilježja glazbenih djela visoke kulture te obilježja različitih i raznovrsnih tradicijskih kultura. Također, slušanje i upoznavanje glazbe pruža brojne mogućnosti za estetski odgoj učenika pri čemu glazbeno djelo postaje jedno od ciljeva nastave glazbe i koje se upoznaje zbog njegove vrijednosti.

Ključne riječi: *Glazbena umjetnost, aktivno slušanje glazbe, glazbeni ukus, kurikulum.*

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja MARTINA KELAVA potvrđujem da je moj DIPLOMSKI rad
pod naslovom AKTIVNO SLUŠANJE GLAZBE U MASTAVI GLAZBENE
UMJETNOSTI

te mentorstvom Izv. prof. dr. sc. Jasno Šibenik Begić, Doc. dr. sc. Amir Begić

rezultat isključivo mogega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

U Osijeku, 21.9.2020.

Potpis

M. Kelava

Summary

Active listening music in teaching Music art

The teaching of Music art is part of the artistic field of curriculum of secondary general education. According to the *Curriculum for Gymnasiums*, music teaching is a compulsory part of education in all gymnasiums: general, language, classical and science-mathematics gymnasium. The purpose of teaching Musical Arts in high school is to educate and educate those familiar with the basic features of music and encourage attendance at concerts, theater and other artistic events and to educate an active participant in musical life as an amateur performer or as a listener of artistic music through the media. The course aims Musical art is a kind of cultural education of youth, training experts on fundamental features music and an active participant in the musical life in their environment, either as a performer of music in amateur societies or as regular visitors of concert, theater and other musical events, and listeners art music on radio or from different audio recordings (MKP, 1994). From the school year 2019/2020 The new Curriculum of the subject of Music Arts came into force according to the *Decision on the adoption of the curriculum for the subject of Music Culture for primary schools and Music Arts for grammar schools in the Republic of Croatia* (MZO, 2019). Music teaching is performed through several domains, and among the most represented is the domain Listening to and getting to know music. Emphasis is placed on actively and repeatedly listening to works of art. In learning and teaching in the Art of Music, all activities are based on auditory experience. In active, focused and repeated listening to music, where the musical work is a means of acquaintance, the student gets acquainted with the musical-expressive components, principles of organization of musical work (musical forms, musical types), learns the features of high cultural music and different and diverse traditional cultures. Also, listening to and getting to know music provides numerous opportunities for the aesthetic education of students, where a musical work becomes one of the goals of teaching music and which is introduced because of its value.

Key words: *Music art, active listening to music, musical taste, curriculum.*

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. POVIJESNI PRIKAZ NASTAVE GLAZBE U KONTEKSTU NASTAVE GLAZBENE UMJETNOSTI	3
2.1. NASTAVA GLAZBENE UMJETNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ	8
2.2. DIJAKRONIJSKI I SINKRONIJSKI MODEL NASTAVE GLAZBENE UMJETNOSTI.....	26
3. AKTIVNO SLUŠANJE GLAZBE U NASTAVI.....	38
3.1. METODIČKI PRISTUP AKTIVNOM SLUŠANJU GLAZBE	48
4. GLAZBENI UKUS.....	52
4.1. UTJECAJ MEDIJA NA GLAZBENI UKUS UČENIKA	55
4.2. UTJECAJ SLUŠANJA GLAZBE NA GLAZBENI UKUS UČENIKA	58
5. KOMPETENCIJE NASTAVNIKA GLAZBENE UMJETNOSTI ZA ORGANIZIRANJE AKTIVNOG SLUŠANJA GLAZBE	61
6. ZAKLJUČAK	66
7. LITERATURA	67

1. UVOD

Nastava Glazbene umjetnosti koncipirana je kroz nekoliko nastavnih područja, tj. domena. Među najzastupljenijima je upravo *slušanje glazbe*. U nastavi Glazbene kulture, ali i Glazbene umjetnosti, teži se aktivnom slušanju glazbe, a ono označava slušanje s namjerom da se glazbeno djelo upozna i doživi kao umjetnost te bi sama glazba trebala utjecati na slušatelja. Osim aktivnog slušanja u nastavi glazbe teži se i kulturnom odgajanju učenika te razvijanju njihovog glazbenog ukusa. Prema *Odluci o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019) koja je na snagu stupila školske godine 2019./2020., nastava Glazbene kulture, a isto tako i Glazbene umjetnosti, u skladu je sa suvremenim znanstvenim spoznajama koje upućuju na otvorenost i prilagodljivost same nastave. Zahvaljujući takvom konceptu nastave glazbe, u središte se stavlja učenik i njegov susret s glazbom. Nastava Glazbene umjetnosti, od svoga ustroja, koncipirana je kao muzikološka obrada nastavnih sadržaja koja prati kronološki razvoj glazbe od njenih samih početaka sve do danas. Prema ovakvom *dijakronijskom modelu* nastave, glazba i sam susret učenika s umjetničkim djelom stavlja se u drugi plan jer se velika važnost pridaje mnoštvu znanja o glazbi. Suprotnost ovakvom zatvorenom modelu nastave glazbe je *sinkronijski model*. Sinkronijski model nastave glazbe temelji se na aktivnom i višekratnom slušanju glazbenih djela te na formalnoj analizi glazbenih oblika i vrsta koje se obrađuju kao istovremena usporedba glazbenih značajki različitih stilskih razdoblja. Prema ovom modelu, na prvom mjestu u nastavi je upravo glazba, a ne kronološki prikaz povijesti glazbe s opsežnim biografskim činjenicama iz skladateljevih života.

U radu je prezentirana nastava Glazbene umjetnosti i to prvo njezin povijesni prikaz te kako ona danas izgleda. Potom su izneseni problemi današnje nastave glazbe koji ne dozvoljavaju susret učenika s glazbom upravo putem aktivnog slušanja glazbe. U nastavku se govori upravo o aktivnom slušanju glazbe u nastavi, ali i izvan nje te o metodičkom pristupu aktivnom slušanju glazbe. Upravo aktivnim slušanjem glazbe u učenika se razvija glazbeni ukus, ali tu su i drugi čimbenici kao što su mediji, okolina i sama nastava glazbe, točnije nastavno područje, tj. domena slušanje glazbe. Na kraju je izneseno koje su kompetencije poželjne kod nastavnika glazbe kako bi nastava bila što uspješnija.

Cilj i svrha ovoga rada je ukazati na potrebu aktivnog slušanja glazbe i provođenja sinkronijskog modela u nastavi Glazbene umjetnosti kao polazišta razvijanja glazbenog ukusa mladih i njihovog interesa za kvalitetnu glazbu te stvaranja protuteže negativim utjecajima medija na mlade.

Rad se sastoji od četiri poglavlja. Prvo poglavlje je *Povijesni prikaz nastave glazbe u kontekstu nastave Glazbene umjetnosti* te je ono podijeljeno na dva potpoglavlja: *Nastava Glazbene umjetnosti u Republici Hrvatskoj* te *Dijakronijski i sinkronijski model nastave Glazbene umjetnosti*. Drugo poglavlje je *Aktivno slušanje glazbe u nastavi* te potpoglavlje *Metodički pristup aktivnom slušanju glazbe*. Treće poglavlje je *Glazbeni ukus* te se i ono sastoji od dva potpoglavlja: *Utjecaj medija na glazbeni ukus učenika* i *Utjecaj slušanja glazbe na glazbeni ukus učenika*. Zadnje poglavlje nosi naslov *Kompetencije nastavnika Glazbene umjetnosti za organiziranje aktivnog slušanja*.

2. POVIJESNI PRIKAZ NASTAVE GLAZBE U KONTEKSTU NASTAVE GLAZBENE UMJETNOSTI

Glazba je oduvijek imala značajnu ulogu u odgoju i obrazovanju i stoga nas ni ne čudi kada Khün (1931 prema Rojko, 2012) kaže kako je glazbeni odgoj jednako star i prisutan koliko i sama glazba. Neki čak govore za glazbeni odgoj da je najstarije područje odgoja jer otkako je glazba postala sastavni dio čovjekova života odmah je imala i odgojnu ulogu. Čovjek je glazbu vrlo brzo „upoznao“ i počeo je primjenjivati pa su je tako od samih početaka civilizacije koristili za svoje rituale i druga vjerovanja kao što je bilo umirivanje zlih duhova, olakšavanje svakodnevnog rada, podizanje motiviranosti i snage za ratne pohode, ali također za zabavu, slavlja i općenito stvaranje zadovoljstva. Ni ne čudi kako je ovako sveprisutna glazba dobila i nadnaravnu moć pa su tako narodi prvih civilizacija glazbu temeljili na mitološko-kozmoškim predodžbama o međusobnoj povezanosti između glazbenih tonova i životnih pojava. Vjerovali su kako je glazba samo dio cjelokupne harmonije svemira pa su tako sedam dana u tjednu ili sedam poznatih nebeskih tijela povezivali sa sedam tonova u ljestvici. Djeca su u školama stare Grčke pjevala narodne pjesme, a pjevanjem se izvodila i poezija. Također, učili su svirati na kitari, liri i aulosu. Jedan od najvećih filozofa u povijesti Platon glazbi je pridavao najvažniju ulogu u odgoju. Smatrao je kako melodija i ritam prodiru čak i u unutrašnjost duše i najjače se u nju urezuju. On je glazbu stavio u temelj društvenog života jer čvrsti red u glazbi daje smisao i čvrstom redu u čovjekovu životu te tako pomaže čovjeku da se pridržava reda i u društvu. U životima starih Grka sve se odvijalo kroz dva vjerovanja i načina življenja, a to su dionizijski i apolonijски. Dionizijsko vjerovanje i življenje se temelji na životnom hedonizmu i rasonodi, dok je apolonijско učenje potpuna suprotnost. Platon je nastojao da se mladež odgaja prema zakonima apolonijskog u glazbi što je značilo odrješitost, točnost, ozbiljnost i sklad. Aristotel je također vjerovao u odgojno djelovanje glazbe, no on je pak smatrao da je glazba igra te kao takva ne pripada nastavi jer učenje nije igra nego težak rad, ali ipak dobro može poslužiti u školi kao odmor. Smatrao je da glazbeno odgajanje služi za osposobljavanje da učenici mogu opažati „lijepo“ ritmove i tonove (Rojko, 2012).

Srednjovjekovno glazbeno obrazovanje, kao i općenito obrazovanje, ali i sve druge aktivnosti, proizašlo je iz crkvenih krugova. Glazba je dobila značajno mjesto u crkvenom odgoju jer je bogoslužje bilo nezamislivo bez glazbe, odnosno bez pjevanja psalama, himni i ostalih crkvenih popijevki. Posebna su važnost pridavali pjevanju, a kasnije su se posvetili i

odgoju *lijepog* pjevanja pa su tako nastale *schuolae cantorum* gdje se njegovalo takvo pjevanje. Osim crkvenih redova, u 14. i 15. stoljeću glazbenu kulturu nose i dvorski kantori koji su bili privrženiji instrumentalnoj glazbi. Glazbena nastava u kasnom srednjem vijeku ovisila je o prilikama pa se tako, ako je bilo potrebno još pjevača za crkvene obrede, posezalo za otvaranjem škola u kojima se profesionalno glazbeno obrazovalo. Sveučilišta koja nastaju krajem 14. stoljeća glazbenu naobrazbu nude kao znanstvenu disciplinu i stoga ne pridaju veliku važnost praktičnom bavljenju glazbom (Rojko, 2012).

U razdoblju humanizma i renesanse značaj se pridaje aktivnom bavljenju glazbom kroz školsko obrazovanje, a to se prije svega odnosilo na pjevanje u zboru. Glazba je u to doba imala vrlo bitnu ulogu u školi tako da su osim kantora, glazbu podučavali i ostali učitelji. Koliko im je glazba bila važna vidi se i u samoj satnici. Za glazbenu naobrazbu izdvajali i po četiri sata tjedno. U središtu je bilo, naravno, pjevanje, ali uz pjevanje učila se i teorija glazbe: glazbena abeceda, ključevi, note, ljestvice, ritamska trajanja i slično, ali učilo se i sviranje. Tada se javljaju prve tipično školsko-didaktičke glazbene vrste kao što su kanoni i ode, ali pjevale su se i himne, psalmi i druge pjesme prigodne za razne crkvene i ostale svečanosti. Nastale su i prve pjesmarice, a mnogi poznati skladatelji pisali su „školsku glazbu“. Javljaju se i prvi udžbenici za glazbenu naobrazbu. Nastavni programi bili su različiti od škole do škole, ali su se uglavnom koncipirali tako da se u prva dva razreda vježbaju intervali i pjevanje po sluhu, a u druga dva razreda se učilo čitanje nota i ritma. Nakon osnovnog glazbenog obrazovanja slijedilo je pjevanje kanona i jednostavnih skladba sve do zajedničkog zbornog muziciranja (Rojko, 2012).

Sedamnaesto stoljeće donosi značajne promjene na općenitom pedagoškom planu. Zbog smanjenog utjecaja crkve u to doba smanjuje se i prisutnost glazbene naobrazbe u školama pa se satnica smanjuje na dva sata tjedno. Učila se teorija i pjevanje s ciljem osposobljavanja za samostalno pjevanje iz nota. Glazba sve više gubi odgojni značaj te se dodavanjem novih nastavnih sadržaja smanjuje interes za nastavu glazbe, bez obzira što se u nastavu uvodi sve više sviranja na instrumentu. Osamnaesto stoljeće, što se tiče glazbenog odgoja, obilježio je Jean Jacques Rousseau, francuski književnik, pedagog i filozof. On je u svom djelu *Emil* (1762) iznio neke poglede na glazbeni odgoj kao što je, primjerice, teza da dijete mora prvo praktično muzicirati, a potom učiti note i glazbenu teoriju ili da pjesme koja djeca pjevaju moraju odgovarati njihovom uzrastu. Još jedna činjenica je obilježila glazbenu naobrazbu u 18. stoljeću, a to je buđenje nacionalne svijesti što je rezultiralo uvođenjem narodnih pjesama u glazbenu nastavu. Devetnaesto stoljeće obilježila je potpuno

osamostaljenje glazbenog odgoja od crkvenih redova. Veliki švicarski pedagog i reformator obrazovanja, Johann Heinrich Pestalozzi, snažno je utjecao i na glazbenu pedagogiju toga vremena. On je smatrao kako je potrebno glazbeno obrazovanje čitavog naroda. Iz njegovih pedagoških radova vidi se kako veliki značaj pridaje glazbi u odgoju i samom razvoju djeteta. Nastava glazbe ulazi i u gimnazijske programe, postignuti su brojni pozitivni rezultati na području glazbene pedagogije, nastaju brojne pjesmarice, materijali za vježbanje te neki metodički priručnici. Bez obzira na sve navedene pojave u glazbenoj pedagogiji u drugoj polovici devetnaestog stoljeća kvaliteta nastave glazbe počinje opadati i dolazi do površnosti. Potkraj stoljeća javljaju se njemački glazbeni pedagozi koji pokušavaju podići važnost glazbene nastave te su osobitu važnost pridavali slušanju glazbe. Najveći glazbeni odgajatelj toga doba u Njemačkoj bio je Hermann Kretschmer, značajni reformator glazbene nastave u osnovnoj školi. On je smatrao da je dobar glazbeni odgoj presudna stvar za razvoj glazbene kulture jednog naroda. Iznosio je stav da se od nastave glazbe previše očekuje te da ona kao takva u gimnazijskom programu donosi više štete nego koristi. Smatrao je da glazbena nastava mora biti sastavni dio cjelokupnog obrazovanja, a glazbeno opismenjavanje njen sastavni dio. Mnogo je učinio i na području glazbenog i pedagoškog obrazovanja učitelja (Rojko, 2012).

Kao što smo već mogli vidjeti razvoj školstva kroz povijest usko je bio vezan uz Crkvu te je ovisio o pedagoškim nastojanjima ili društveno-političkoj situaciji. Početak organiziranog školstva u Hrvatskoj pripisuje se također crkvenim školama koje su vodili benediktinci, franjevci, isusovci i pavlini, a kasnije su za obrazovanje ženske populacije bile zaslužne sestre milosrdnice, uršulinke i klarise. U tim školama pjevale su se i podučavale crkvene pjesme. Krajem šesnaestog stoljeća isusovci su organizirali sustavnije školstvo koje se primjenjivalo i u Hrvatskoj. Razvojem građanske klase nastale su i gradske škole koje su, za vrijeme vladavine carice Marije Terezije, stavljene na „ozbiljniju“ razinu donošenjem *Općeg školskog reda* 1777. godine. Sredinom devetnaestog stoljeća osmišljena je osnova za organizaciju austrijskih gimnazija koja je bila propisana i za hrvatske gimnazije. Pjevanje je tada bilo sastavni dio općeg obrazovanja, a u Hrvatskoj se ono još nazivalo i *Gesang*. Rojko (2012) navodi kako se tada ubrzo nastava glazbe uvodi i u gimnazije pa je tako, primjerice, u realnoj gimnaziji u Zagrebu nastava glazbe prisutna od njezina osnutka 1854. godine sve do Drugog svjetskog rata. I ondje se u početku nastava glazbe nazivala *Gesang*. U drugoj polovici devetnaestog stoljeća u Hrvatskoj je uveden zakon o obveznom obrazovanju *Zakon o pučkim školama i preparandijama u kraljevini Hrvatskoj i Slavoniji*, a nastava glazbe pod

nazivom *Pjevanje* postaje obveznim predmetom opće pučke škole, srednje škole te u obrazovanju budućih učitelja u pučkim školama. Na predmetu *Pjevanje*, osim pjevanja, učilo se i glazbeno opismenjavanje te povremeno elementi povijesti glazbe, glazbena estetika i glazbena teorija. Glazbena nastava srednjoškolskog obrazovanja zadržala je naziv *Pjevanje* sve do Drugog svjetskog rata, a ponegdje se nazivala *Muzika* ili *Glazba* te je bila prisutna s dva sata tjedno u gimnazijama dok je u zanatsko-industrijskim, trgovinskim i poljoprivrednim školama bila zastupljena s jednim satom tjedno. Senjan (2017) navodi kako je tada nastava glazbe težila, uz pjevanje po sluhu, glazbenom stručnom osposobljavanju, točnije, učenju solfeggia i teorije glazbe, što je nastavu dovodilo do formalizma. Košta i Desnica (2013) iznose kako je razdoblje nakon Drugog svjetskog rata u Hrvatskoj vrlo značajno u pogledu razvoja školstva, a posebno nastave glazbe i općenito glazbeno-pedagoške struke. Uvođenjem novog školskog sustava i obveznog osmogodišnjeg školovanja potiče se stvaranje i osmišljavanje novih ideja važnih za razvoj metodike nastave glazbe. U razdoblju od 1944. do 1950. godine redovito su se svake godine donosili novi nastavni programi za nastavu glazbe u gimnazijama koja je tada trajala osam godina, ali nije bilo značajnih promjena. Predmet glazbe zadržao je naziv *Pjevanje*, a ponegdje bi se nazivao *Pjevanje i povijest muzike*. Sadržajno se, također, nije mijenjao, što znači da je aktivnost pjevanja i dalje bila u središtu nastave, a u uz to je bila prisutna teorija glazbe – solfeggio i povijest glazbe. Rojko (2012) navodi kako tek 1950. godine, uvođenjem *Nastavnog plana i programa za osmogodišnje škole i niže razrede gimnazije, osnovne škole i produžne tečajeve*, aktivnost slušanja glazbe dobiva nešto veću važnost, a tada se i prvi puta spominje upotreba radija i gramofona u nastavi. U školskoj godini 1954./1955. uspostavlja se službeni nastavni plan i program nastave glazbe u gimnazijama. Tada se nastava glazbe odvijala putem jednog sata tjedno tijekom sve četiri godine obrazovanja, a nastavni sadržaj bio je raspoređen prema kronološkom pregledu povijesti glazbe koji je i danas prisutan u nastavi Glazbene umjetnosti.

Godine 1974. osnivanjem *Centra za odgoj i usmjereno obrazovanje*, došlo je do ukidanja gimnazija nakon čega se srednjoškolsko obrazovanje organiziralo u primarnom i završnom stupnju, a takav ustroj stupio je na snagu odmah sljedeće školske godine, 1975./1976. i trajao je sve do 1982. godine donošenjem *Zakona o usmjerenom obrazovanju*. Prema novom programu obrazovanja, nastava glazbe se u većini strukovnih škola odvijala zajedno s nastavom likovne kulture s jednakom satnicom kao i do tada. Bez obzira na umanjenju satnicu, nastava glazbe u srednjim školama se i dalje odvijala prema dijakronijskom modelu. Za usmjereno obrazovanje u odgojno-obrazovnoj i kulturološkoj struci te u kulturno-

umjetničkoj struci, nastavni plan i program bio je nešto drugačiji pa tako i satnica. Uz jedan sat tjedno, bila je ponuđena i izborna nastava *Glazbenog odgoja sa sviranjem* koje je obuhvaćalo rad na glazbenoj pismenosti, usavršavanje sluha i ritma, oblikovanje glasa, glazbeno stvaralaštvo, upoznavanje mnogih narodnih, dječjih i umjetničkih brojalica, pjesama i igara te poznavanje skladbi prikladnih za dječji uzrast. Kulturološka struka imala je dvogodišnji plan po kojem bi se u prvoj godini obradio kronološki slijed gotovo cijele povijesti glazbe, što je inače predviđeno za dvije godine školovanja, a u drugoj godini bi se važnost pridala jugoslavenskim skladateljima. U ovako osmišljenom nastavnom programu, aktivnost slušanja glazbe dobiva značajnu ulogu. Godine 1988. ne dolazi do značajnih promjena za nastavu glazbe. Ona je i dalje u kombinaciji s drugim umjetnostima te se naziva *Likovna i glazbena kultura*, ali sada je satnica udvostručena. S vremenom se u nekim područjima školstva daje mogućnost nastavka glazbenog obrazovanja nakon prve dvije godine. U takvoj se nastavi, navodi Senjan (2017), koristilo prijašnje stečeno znanje o povijesnom razvoju glazbe te aktivno i analitičko slušanje za daljnje upoznavanje zanimljivih glazbenih ostvarenja i aktualnih zbivanja u glazbenom životu. Opremljenost škole je, uz ploču s crtovljem, zahtijevalo kasetofon, gramofon, odgovarajuću fonoteku, video-rekorder i televizor u boji. Neki od odgojno-obrazovnih zadataka za nastavu Glazbene umjetnosti za treću i četvrtu godinu kulturno-umjetničke struke bili su razvijanje senzibiliteta učenika, upoznavanje bitnih karakteristika glazbeno-stilskih razdoblja, razvijanje kulture aktivnog slušanja glazbenog djela, razvijanje kriterija za vrednovanje glazbenog djela, poticanje potrebe za aktivnim bavljenjem glazbom te obogaćivanje glazbenog ukusa učenika. Nastavni sadržaj bio je ostavljen na izbor nastavnika, ali temeljio se na teorijskom pristupu, aktivnom slušanju i pohađanju glazbenih događanja. „Ovakva koncepcija nastavnog programa koju su nastavnici mogli samostalno osmisliti prema zadanom okviru, ali i prema interesima učenika te glazbenim aktualnostima, primjer je otvorenog modela nastave glazbe. Takav model ipak nije dugoročno zaživio u praksi“ (Senjan, 2017, 47).

2.1. NASTAVA GLAZBENE UMJETNOSTI U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Hrvatske, 1991. godine, usvojilo je prijedlog Zavoda za školstvo pod nazivom *Promjene sustava srednjeg obrazovanja* zahvaljujući kojemu su ponovno uvedene tri vrste srednjih škola, a to su gimnazije, umjetničke i strukovne srednje škole. Promjene su i potvrđene sljedeće godine *Zakonom o srednjem školstvu*. Nastava glazbe 1994. godine postaje samostalni nastavni predmet te se od tada naziva *Glazbena umjetnost*. Naziv i ustroj predmeta zadržan je sve do danas te kao takav čini dio umjetničkog područja kurikuluma srednjoškolskog općeg obrazovanja učenika. Nastava Glazbene umjetnosti prema službenom *Nastavnom programu za gimnazije* uvrštena je u „zajednički dio“ programa za stjecanje srednje školske spreme, to znači da je obavezni dio obrazovanja u svim gimnazijama: općoj, jezičnoj, klasičnoj i prirodoslovno-matematičkoj gimnaziji. U općoj, jezičnoj i klasičnoj gimnaziji, nastava Glazbene umjetnosti se izvodi tijekom sve četiri godine obrazovanja, sa satnicom od jednog sata tjedno, dok se u prirodoslovno-matematičkoj gimnaziji izvodi tijekom prvih dviju godina obrazovanja također sa satnicom od jednog sata tjedno. U svim gimnazijskim programima prisutna je i izvannastavna glazbena aktivnost. Prisutnost aktivnog muziciranja u srednjim općeobrazovnim školama ostvarivo je putem zborškog pjevanja, raznih vrsta komornih ansambala, *band* sastava popularne glazbe, folklornih i plesnih skupina, sviranja različitih instrumenata, raznovrsnih samostalnih ili interdisciplinarnih projekata te putem izborne, odnosno dodatne ili fakultativne nastave čija se koncepcija temelji na proširivanju glazbenog znanja, aktivnom muziciranju (pjevanju, sviranju i plesu), kreativnom izražavanju te stvaralačkom radu (Senjan, 2017). Naravno, ovakav izbor dodatnih glazbenih aktivnosti nije bio prisutan u svim srednjim školama zbog različitih čimbenika kao što su kompetencije i motiviranost nastavnika Glazbene umjetnosti, zainteresiranost i želja učenika te nedostatak adekvatne opremljenosti škola.

Svrha nastave Glazbene umjetnosti u gimnaziji je obrazovati i odgojiti poznavatelje osnovnih značajki glazbe te poticati posjećivanje koncerata, kazališnih i drugih umjetničkih događanja te odgojiti aktivnog sudionika u glazbenom životu kao amaterskog izvoditelja ili kao slušatelja umjetničke glazbe putem medija. Nastavni program za nastavu Glazbene umjetnosti temelji se na činjenici da učenici vladaju znanjima i sposobnostima koja su stekli tijekom svog osnovnoškolskog obrazovanja te je nastava glazbe u srednjoj školi nastavak i svojevrsna nadogradnja učenikova glazbenog obrazovanja i ukusa (MKP, 1994). Zadaće koje

su propisane za nastavu Glazbene umjetnosti se također temelje na daljnjem nadopunjavanju već stečenog znanja i sposobnosti, a ostvarivanje tih zadaća postiže su upravo slušanjem glazbenih djela. Uz slušanje glazbe, za kvalitetno izvršavanje zadaća glazbene umjetnosti, poželjno je posjećivanje odgovarajućih glazbenih priredbi, čitanje odgovarajućih knjiga o glazbi i povremeno pjevanje u razredu.

Cilj predmeta Glazbena umjetnost je svojevrsan odgoj mladeži u kulturi, odgajanje poznavatelja temeljnih značajki glazbe te odgoj aktivnog sudionika u glazbenom životu u svojoj životnoj sredini, bilo to kao izvoditelja glazbe u amaterskim društvima ili kao redovitog posjetitelja koncertnih, kazališnih i drugih glazbenih priredbi, odnosno slušatelja umjetničke glazbe na radiju ili s različitih tonskih zapisa (MKP, 1994). Nastavni sadržaj predmeta Glazbene umjetnosti u gimnaziji temelji se na činjenici da su učenici tijekom osnovne škole imali predmet Glazbena kultura gdje su stekli određena znanja i vještine koje će služiti daljnjoj nadogradnji njegova glazbenog obrazovanja. Zadaće koje su navode u nastavnom planu i programu za Glazbenu umjetnost su sljedeće: omogućiti učenicima nastavak upoznavanja izražajnih sredstava glazbe i njenih sastavnica; slušno i teorijski dopuniti poznavanje glazbala i pjevačkih glasova te različitih vrsta izvođačkih sastava (vokalnih, instrumentalnih i kombiniranih); upoznati temeljne glazbene oblike i najtipičnije vrste glazbenih djela; naučiti razlikovati značajke glazbe nastale tijekom pojedinih povijesnih razdoblja i na temelju tih značajki moći približno ustanoviti kojem razdoblju ili stilskom pravcu pripada neko djelo; upoznati veći broj umjetničkih glazbenih djela iz svjetske literature i saznati najznačajnije podatke o njihovim stvarateljima; upoznati vrijedna umjetnička postignuća hrvatskih ranijih i suvremenih glazbenih stvaratelja; razviti u učenicima želju za samostalnim stjecanjem novih spoznaja i znanja o glazbenoj umjetnosti; osposobiti učenike da na temelju stečenog znanja mogu sami približno procijeniti umjetničku razinu djela koje slušaju; poticati i razvijati potrebu mladih za praćenjem glazbenog (i cjelokupnog umjetničkog) života uže i šire životne sredine; steći svijest o razini cjelokupne hrvatske civilizacije i razviti u učenika želju da i sami njeguju vrijednosti naše glazbene tradicije i sudjeluju u njejoj stalnoj nadogradnji; poticati mladež na izravno osobno sudioništvo u izvođenju glazbe (u školskim ansamblima ili u umjetničkim društvima izvan škole). Ostvarivanje ovih zadaća prije svega se postiže slušanjem glazbenih djela, posjećivanjem odgovarajućih glazbenih priredbi, čitanjem primjerenih knjiga o glazbi te povremenim pjevanjem u razredu.

Nastava Glazbene umjetnosti je koncipirana kao pregled povijesti glazbe te se od početka gimnazijskog školskog ustroja pa sve do danas izvodi kao kronološki pregled nastavnog sadržaja, a to bi značilo da nakon uvodnih nastavnih tema povezanih s pristupom glazbi, šturim pregledom stilskih razdoblja i različitih glazbenih sastavnica slijedi povijesni pregled razvoja glazbe i njenih sastavnica. Nastava se najčešće izvodi prema ustaljenom dijakronijskom modelu te se tako u četverogodišnjem programu u prvom razredu obrađuje glazba od njenih početaka do renesanse, a u drugom razredu se nastavlja te se obrađuju umjetnička razdoblja barok i klasicizam. U trećem razredu se obrađuje umjetnost 19. stoljeća odnosno od romantizma do impresionizma i u četvrtom razredu glazba 20. stoljeća (obrada razvojnih pravaca glazbene umjetnosti u tome razdoblju). Slijedi prikaz nastavnih sadržaja za četverogodišnji program Glazbene umjetnosti prema razredima (Tablice 1., 2., 3. i 4.) kako je bio predložen programom Glazbene umjetnosti iz 1994. godine (MKP, 1994). Za svaki razred prvo su naznačene „posebne zadaće“, a potom sadržaj podijeljen u 20 tema. Poslije svake teme ispisan je prijedlog za slušanje. Na kraju je ponuđena literatura za učenike.

Tablica 1. *Nastavni sadržaji za prvi razred Glazbene umjetnosti prema četverogodišnjem programu (MKP, 1994)*

1. POSEBNE ZADAĆE	
<ul style="list-style-type: none"> - upoznati različite mogućnosti pristupa glazbenom djelu - naučiti sluhom, pomoću teorijskih objašnjenja, razlikovati učinke pojedinih sastavnica glazbe - steći pregled razvoja glazbe od njenih početaka do kraja renesanse - vježbom osposobiti učenika da samostalnom analizom i komentarom pokaže razumijevanje slušanoga djela (u sklopovima zadanim programom) 	
2. SADRŽAJI	
1. UVOD- Razgovor o umjetnosti i glazbi	11. Glazba starih civilizacija
2. Glazbeno djelo i njegove sastavnice	12. Srednji vijek-Jednoglaska duhovna glazba
3. Ton i tonalitet	13. Jednoglaska svjetovna glazba srednjeg vijeka
4. Tempo mjera i ritam	14. Razvoj višeglasja - ars antiqua i ars nova
5. Melodija i harmonija	15. Primjena glazbala (nastavak na 14. temu)

6. Polifonija – homofonija	16. Glazba renesanse - nizozemska polifonija
7. Boja zvuka i sredstva izvođenja	17. Visoka renesansa - vokalna svjetovna glazba
8. Ostale sastavnice glazbe	18. Vokalna duhovna glazba
9. Pregled razvoja glazbe	19. Instrumentalna glazba renesanse
10. Počeci pjevanja i sviranja	20. Orlandus Lassus, Giovanni P. da Palestrina

Tablica 2. *Nastavni sadržaji za drugi razred Glazbene umjetnosti prema četverogodišnjem programu (MKP, 1994)*

1. POSEBNE ZADAĆE	
<ul style="list-style-type: none"> - nastaviti s radom na slušnome razlikovanju glazbenih sastavnica - naučiti posebna obilježja barokne i klasične glazbe - upoznati značajke najvažnijih glazbenih vrsta baroka i klasike -upoznati sastav klasičnog orkestra 	
2. SADRŽAJI	
1. Opće značajke barokne glazbe	11. Instrumentalni oblici na prijelazu u klasiku
2. Naslijeđene glazbene vrste u novom ruhu	12. Opera u 18. stoljeću
3. Nove vokalno-instrumentalne vrste	13. Opće značajke klasičnog inst. ciklusa
4. Vok.-inst. vrste duhovnog sadržaja	14. Klasični ciklus za solo instrumente
5. Instrumentalne glazbene vrste	15. Stvaranje klasičnog orkestra
6. Orkestralne barokne vrste	16. Simfonija
7. Fuga - najsloženija polifona vrsta	17. Solistički koncert
8. Glazba za razonodu	18. Komorne glazbene vrste
9. J. S. Bach – G. F. Händel	19. Velika vokalno-inst. ostvarenja klasike
10. Stare hrv. duhovne pjesmarice i zbornici	20. J. Haydn – W. A. Mozart

Tablica 3. *Nastavni sadržaji za treći razred Glazbene umjetnosti prema četverogodišnjem programu (MKP, 1994)*

1. POSEBNE ZADAĆE	
<ul style="list-style-type: none"> - naučiti obilježja glavnih glazbenih vrsta nastalih tijekom 19. stoljeća - upoznati značajke nekih nacionalnih glazbenih stilova i sluhom ih razlikovati - slušanjem pratiti oblikovnu konstrukciju pojedinih glazbenih djela 	
2. SADRŽAJI	
1. L. van Beethoven na razmeđu klasike i romantizma	11. razvoj opere (2) - Glazbena drama Richarda Wagnera
2. Opće značajke romantizma	12. Razvoj opere (3) - realizam na opernoj sceni
3. Probuđen narodna svijest i utjecaj narodne melodike na glazbeno stvaralaštvo	13. Razvoj opere (4) - Hrvatska opera
4. Solistička popijevka	14. Temelji naše glazbene znanosti
5. Skladbe za zbor	15. Daljnji razvoj klasičnih vrsta- sonata i simfonija
6. Glasovirska minijatura	16. Primjena elemenata plesa u umjetničkom stvaralaštvu
7. Slobodni oblici glazbene tvorbe	17. Opereta - glazbena vrsta zabavnog ugođaja
8. Programnost u glazbi	18. Koncertantni virtuoзитet u doba romantizma
9. Opera ranog romantizma	19. Stilska kretanja na prijelazu stoljeća (1) - Kasni romantizam
10. Daljnji razvoj opere (1) - Verdi	20. Impresionizam u glazbi njezini odjeci

Tablica 4. *Nastavni sadržaji za četvrti razred Glazbene umjetnosti prema četverogodišnjem programu (MKP, 1994)*

1. POSEBNE ZADAĆE	
<ul style="list-style-type: none"> - saznati pojedinosti o suvremenim glazbenim izražajnim sredstvima - upoznati značajke temeljnih stilskih pravaca u glazbi - upoznati temeljna obilježja hrvatskog suvremenog glazbenog stvaralaštva i najistaknutije skladatelje - pratiti aktualna zbivanja glazbenog života svoje sredine 	
2. SADRŽAJI (<i>GLAZBA XX. STOLJEĆA</i>)	
1. Zamagljivanje tonalitetskog sustava	11. Hrvatsko scensko stvaralaštvo
2. Politonalitetnost	12. Umjetnost jazza
3. Atonalitetnost	13. Glazba iz netradicionalnih izvora zvuka
4. Opera u prvoj četvrtini stoljeća	14. Od posvemašnje ustrojbe glazbenih parametara do aleatorike
5. Novonacionalni glazbeni izričaj	15. Mikrotonalitetnost
6. Nove težnje u hrvatskoj orkestralnoj glazbi početkom stoljeća	16. Opera u drugoj polovici stoljeća
7. Vokalna glazba hrvatskih skladatelja između dva rata	17. Velike vokalno-instrumentalne vrste (II.)
8. Velike vokalno-instrumentalne vrste	18. Težnja za komornosti zvuka
9. Prošlost u novom ruhu (neobarok - neoklasicizam)	19. Kretanja u zabavnoj glazbi našeg vremena
10. Sinteza zbivanja u glazbi između dva rata	20. Ka novoj sintezi

U dvogodišnjem programu isti sadržaj sažet je tijekom dvije godine. Ovakav dvogodišnji program primjenjuje se u prirodoslovno-matematičkoj gimnaziji sa sljedećim okvirnim rasporedom nastavnih sadržaja: 1. godina – uvod u glazbenu umjetnost i razvoj glazbe od njenih početaka do 18. stoljeća; 2. godina – pregled razvoja glazbene umjetnosti od Beethovena do naših dana (19. i 20. stoljeće). U sklopu ovog programa upoznaju se sastavnice

glazbe informativno i pretežito usporedno s povijesno-kronološkim pristupom pojedinim vrstama glazbenih djela. Slijedi prikaz nastavnih sadržaja za dvogodišnji program Glazbene umjetnosti prema razredima (Tablica 5. i 6.).

Tablica 5. *Nastavni sadržaji za prvi razred Glazbene umjetnosti prema dvogodišnjem programu (MKP, 1994)*

1. POSEBNE ZADAĆE	
<ul style="list-style-type: none"> - upoznati mogućnosti pristupa glazbenom djelu - naučiti sluhom, pomoću teorijskih objašnjenja, razlikovati učinke pojedinih gl. sastavnica - stjeći orijentacijski uvid u razvoj glazbe od njenih početaka do kraja 18. stoljeća - upoznati obilježja najvažnijih glazbenih vrsta renesanse, baroka i klasike - upoznati sastav klasičnog orkestra 	
2. SADRŽAJI	
1. UVOD - razgovor o umjetnosti i glazbi	11. Visoka renesansna vokalna glazba
2. Glazbeno djelo i njegove sastavnice	12. Renesansa
3. Boja zvuka i sredstva izvođenja	13. Instrumentalna glazba
4. Melodija, harmonija i slog glazbe	14. Opće značajke barokne glazbe
5. Pregled razvoja glazbe	15. Nove vokalno-instrumentalne gl. vrste
6. Počeci pjevanja i sviranja	16. Instrumentalne gl. vrste u baroku
7. Glazba starih civilizacija	17. Značajke fuge
8. Srednji vijek - jednoglasna duhovna glazba	18. Razvoj opere u 18. stoljeću
9. Jednoglasna svjetovna glazba	19. Inst. gl. vrste u drugoj polovici 18. st.
10. Razvoj višeglasja do 16. stoljeća	20. Joseph Haydn i W. A. Mozart

Tablica 6. *Nastavni sadržaji za drugi razred Glazbene umjetnosti prema dvogodišnjem programu (MKP, 1994)*

1. POSEBNE ZADAĆE	
<ul style="list-style-type: none"> - nastaviti s radom na slušnome razlikovanju glazbenih sastavnica - naučiti posebna obilježja romantičarske glazbe i glazbe nastale u 20. stoljeću - upoznati značajke nekih nacionalnih glazbenih stilova i sluhom ih razlikovati - slušanjem pratiti oblikovni ustroj pojedinih glazbenih djela - upoznati temeljna obilježja hrvatskog romantičarskog i suvremenog glazbenog stvaralaštva te najistaknutije skladatelje - pratiti aktualna zbivanja glazbenog život svoje sredine 	
2. SADRŽAJI	
1. L. van Beethoven	11. Impresionizam i njegovi odjeci
2. Opće značajke romantizma u glazbi	12. Glazba na prijelazu stoljeća
3. Solistička popijevka	13. Glazba 20. stoljeća
4. Zborska glazba	14. Razbijanje tonaliteta
5. Klavirska minijatura	15. Novi nacionalni stilovi
6. Razvoj programne glazbe	16. Neobarok i neoklasicizam
7. Romantična opera	17. Tradicija i nove težnje (I.)
8. Razvoj opere – Verdi i Wagner	18. Tradicija i nove težnje (II.)
9. Razvoj cikličnih glazbenih vrsta	19. Umjetnost jazza
10. Realizam na opernoj sceni	20. Glazbeni izraz druge polovice 20. stoljeća

U ovakvom povijesnom prikazu glazbe veliki značaj se pridaje biografijama pojedinih skladatelja što utječe na činjenicu da se predviđene skladbe za slušanje upoznaju informativno ili formalnom analizom gdje se obrađuju glazbene sastavnice. Vidulin-Orbanić i Duraković (2010 prema Senjan, 2018) navode kako bi se dobila cjelokupna slika razvoja glazbe tijekom povijesti, pri obradi pojedinog stilskeg razdoblja ili pravca koristi se metoda korelacije s

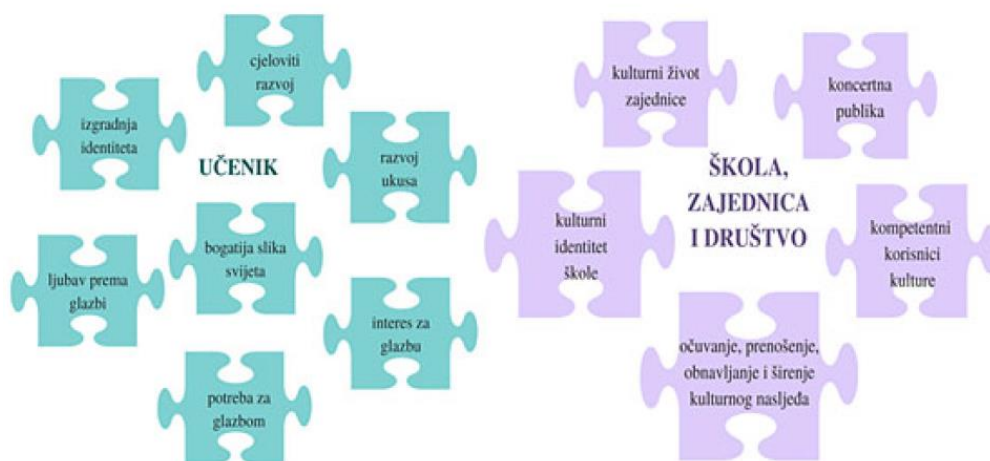
drugim predmetima kao što je to likovna umjetnost, književnost ili arhitektura, ali općenito i s drugim predmetima poput povijesti, filozofije, matematike i tako dalje.

U početku se nastava Glazbene umjetnosti za četverogodišnji program obrazovanja izvodila uz udžbenike *Stoljeća govore glazbom 1* autora Antuna Čelara i Nikše Njirića te uz udžbenik *Stoljeća govore glazbom 2* autorice Koraljke Kos izdavačke kuće Školska knjiga. Kasnije se koriste udžbenici *Glazbeni susreti 1., 2., 3. i 4.*, autorice Nataše Perak Lovričević i Ljiljane Ščedrov izdavačke kuće Profil Klett. Na raspolaganju su i udžbenici pod nazivom *Glazbena umjetnost 1. i 2.* autorice Nade Medenice i *Glazbena umjetnost 3. i 4.* autorica Nade Medenice i Rozine Palić-Jelavić izdavačke kuće Školska knjiga. Analizom izvedbenih nastavnih programa Glazbene umjetnosti možemo zaključiti kako četverogodišnja nastava glazbe, zbog propisanog tijeka i detaljno razrađenih nastavnih sadržaja te zbog udžbenika koji prate nastavni program, pripada zatvorenom tipu jer ne nudi mogućnost otvorenijeg i suvremenijeg pristupa podučavanju glazbe (Senjan, 2018).

Od samoga početka nastave Glazbene umjetnosti, točnije od 1994. godine, nastava se izvodi prema ustaljenom dijakronijskom modelu i čvrsto je postavljena u tradicionalne okvire zatvorenog kurikulumu (Škojo, 2016). Rojko (2001) navodi kako dijakronijski model nastave Glazbene umjetnosti može imati negativne motivacijske učinke upravo zbog te svojevrstne zatvorenosti. Međutim, isti nastavni sadržaj moguće je realizirati sinkronijskim modelom čiji je utemeljitelj Pavel Rojko. Vrlo mali broj nastavnika se odlučuje za ovakvu izvedbu nastave Glazbene umjetnosti jer ne postoji službeni prijedlog četverogodišnjeg nastavnog programa što od nastavnika zahtjeva osmišljavanje vlastitog nastavnog programa prema zadanim okvirima. Škojo (2013) navodi kako priprema za nastavu koja se izvodi prema sinkronijskom modelu jest angažiranije, temeljitije i zahtjeva dodatni trud, ali sukladno uloženom trudu, realizacija nastave je kreativnija, inventivnija i bolja. Prema sinkronijskom modelu u prvom je planu glazba i njeni pojavnici, uključujući i skladatelje, a ne kronološki povijesni slijed. Ovakav model temelji se na višekratnom slušanju i analizi glazbenih djela i vrsta koje se istovremeno uspoređuju s glazbenim odlikama različitih stilskih razdoblja. Škojo (2010) navodi kako se ovakvim modelom, osim što je nastava zanimljivija i raznovrsnija, izbjegava povijesno-teorijski pristup učenju glazbe te se mogu ostvariti preduvjeti za ostvarivanje zadataka glazbene nastave i kultiviranje glazbenog ukusa mladih.

Prema *Odluci o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Glazbena kultura za osnovne škole i Glazbena umjetnost za gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019) koje je

Ministarstvo znanosti i obrazovanja objavilo u Narodnim novinama 22. siječnja 2019. godine te koje je na snagu stupilo od školske godine 2019./2020., u pojedinim razredima vidimo kako je sastavni dio ove *Odluke* kurikulum nastavnog predmeta Glazbena umjetnost. Početkom primjene ove odluke izvan snage se stavlja: a) Nastavni plan i program za osnovnu školu koji se odnosi na predmet Glazbena kultura; b) Nastavni plan i program za stjecanje školske spreme u programu jezične, klasične i prirodoslovno-matematičke gimnazije koji se odnosi na predmet Glazbena umjetnost, a donesen je Odlukom o zajedničkom i izbornom dijelu programa za stjecanje srednje školske spreme u programima opće, jezične, klasične i prirodoslovno-matematičke gimnazije 1994. godine; c) Nastavni plan i program prirodoslovne gimnazije koji se odnosi na predmet Glazbena umjetnost, a koji je donesen Odlukom o nastavnom planu i programu prirodoslovne gimnazije 2003. godine. Ova *Odluka* primjenjuje se za učenike prvog i petog razreda osnovne škole od školske godine 2019./2020., za učenike drugog, trećeg, šestog i sedmog razreda osnovne škole primjenjuje se od školske godine 2020./2021., a od školske godine 2021./2022. za učenike četvrtog i osmog razreda osnovne škole. Što se tiče gimnazijskog programa, ova *Odluka* se od školske godine 2019./2020. primjenjuje u prvom razredu gimnazije, zatim u školskoj godini 2020./2021. ona se proširuje na drugi i treći razred gimnazije te u školskoj godini 2021./2022. odluka zahvaća cijeli gimnazijski program, odnosno početak će se primjenjivati i u četvrtom razredu gimnazije. U poglavlju pod nazivom *Svrha i opis predmeta* navodi se kako je glazbena umjetnost uz ostale umjetnosti ključna za kvalitetan, skladan i cjelovit razvoj svakog pojedinca te kao takva je prepoznata i priznata u obrazovnom sustavu Republike Hrvatske. Nastavom glazbe ostvaruju se temeljne odgojno-obrazovne vrijednosti i opći ciljevi odgoja i obrazovanja kao što je estetski razvoj učenika, razvoj kreativnosti, razvoj glazbene sposobnosti, razvoj učenikove svijesti o očuvanju i poštovanju povijesno-kulturne baštine te osposobljavanje za življenje u multikulturalnom svijetu. Učenje i podučavanje glazbe u skladu je sa suvremenim znanstvenim spoznajama što omogućuje otvorenost i prilagodljivost procesa učenja i podučavanja. „Naglasak se stavlja na susret učenika s glazbom, dok verbalne informacije proizlaze iz glazbe“ (MZO, 2019, 2). U nastavku se navodi kako učenje glazbe, s obzirom na značaj koji ima za učenike, također ima i višestruku ulogu u društvu (Slika 1.). Učenici će tijekom svojeg obrazovanja, ali i kasnije, biti kompetentni korisnici glazbene kulture tako što će aktivno sudjelovati u glazbenom životu svoje sredine bilo kao izvođači, publika ili stvaratelji, ali će također doprinositi očuvanju i širenju kulturnog bogatstva.

Slika 1. Značaj predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost za učenika, školu, zajednicu i društvo (MZO, 2019)

Načela naznačena u Nacionalnom okvirnom kurikulumu (2011), a koja čine temelj za izradu i ostvarenje nacionalnog kurikuluma su: visoka kvaliteta odgoja i obrazovanja za sve; jednakost obrazovnih mogućnosti za sve; obveznost općeg obrazovanja; horizontalna i vertikalna prohodnost; uključenost svih učenika u odgojno-obrazovni sustav; znanstvena utemeljenost; poštivanje ljudskih prava i prava djece; kompetentnost i profesionalna etika; demokratičnost; samostalnost škole; pedagoški i školski pluralizam; europska dimenzija obrazovanja; interkulturalizam. Uz ova načela, Kurikulum predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost (MZO, 2019) temelji se na četiri načela. Prvo načelo je *psihološko načelo* koje označuje kako se učenjem i podučavanjem glazbe ostvaruje potreba učenika za kreativnim izrazom te kako sudjelovanjem u glazbenim aktivnostima učenici učvršćuju svoj odnos s glazbom i emotivno reaguju na nju. *Kulturno-estetsko načelo* označuje izravan ili neizravan susret učenika s glazbom kojim se razvija njihov glazbeni ukus te tako stječu sposobnost vrednovanja glazbe te izražavanja vlastitih stavova o glazbi. *Načelo sinkroničnosti* podrazumijeva glazbu u središtu interesa koja se promatra sa svih aspekata, a ne samo povijesnog. Posljednje načelo je *načelo interkulturalnosti* koje se odnosi na upoznavanje glazbe vlastite kulture, ali i glazbe različitih kultura, naroda, religija i običaja. Organizacija predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost kao i samo mjesto koje zauzimaju u kurikulumu dolazi iz prirode same glazbe što je odlika suvremene i učenicima zanimljive nastave glazbe. Nastava glazbe je *otvorena*, a to znači da se učenja i podučavanja prilagođavaju interesima i sposobnostima učenika te spremnosti samih učitelja/nastavnika. Otvorenost podrazumijeva visoki stupanj slobode u odabiru i oblikovanju nastavnih sadržaja, primjeni različitih strategija i metoda učenja i podučavanja, kao i različitih pristupa

vrednovanju. Nastava glazbe je *integrativna*, a to se odnosi na domene/koncepte i odgojno-obrazovne ishode predmeta koji su međusobno povezani i nadopunjuju se. Također, nastava glazbe je i *interdisciplinarna*. Interdisciplinarnost se odnosi na činjenicu kako je nastava glazbe čvrsto povezana s ostalim umjetničkim područjima te kako su moguće i poželjne brojne korelacije s drugim predmetima, područjima i međupredmetnim temama.

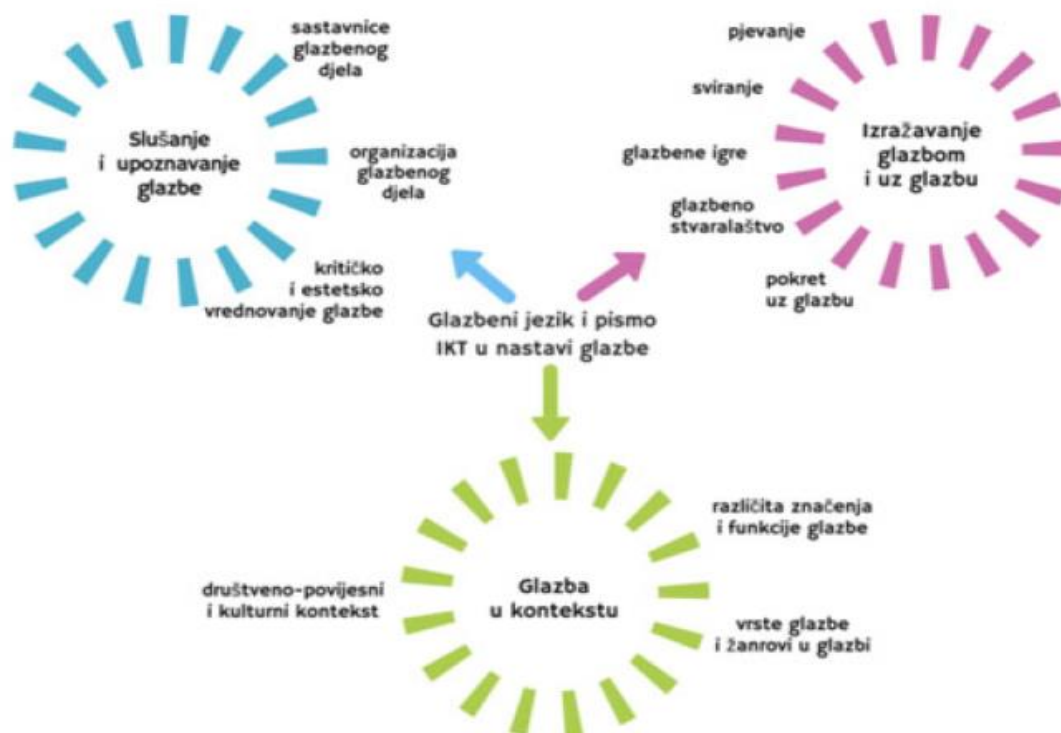
Prema novom Kurikulumu (MZO, 2019) odgojno-obrazovni ciljevi učenja i podučavanja predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost su sljedeći: omogućiti društveno-emocionalni razvoj svih učenika, uključujući darovite i učenike s poteškoćama; poticati razvoj glazbenih sposobnosti svih učenika u skladu s individualnim sposobnostima pojedinca; potaknuti učenike na aktivno bavljenje glazbom i sudjelovanje u kulturnom životu zajednice; upoznati učenike s glazbenom umjetnošću putem kvalitetnih i reprezentativnih ostvarenja glazbe različita podrijetla te različitih stilova i vrsta; potaknuti razvijanje glazbenog ukusa i kritičkog mišljenja; potaknuti razumijevanje interdisciplinarnih karakteristika i mogućnosti glazbe; osvijestiti vrijednosti regionalne, nacionalne i europske kulturne baštine u kontekstu svjetske kulture; razviti kulturno razumijevanje i interkulturalne kompetencije putem izgrađivanja odnosa prema vlastitoj i otvorenog pristupa prema drugim glazbenim kulturama. Odgojno-obrazovni ishodi u pojedinim razredima razlikovat će se s obzirom na odabir dijakronijskog ili sinkronijskog modela podučavanja.

Važno je napomenuti kako se u odnosu na dosadašnji *Nastavni program za gimnazije* iz 1994. godine, nastavna područja prema novom Kurikulumu (MZO, 2019) sada nazivaju „domene“. Domene predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost izrazito su međusobno povezane i nadopunjuju se, a one su; A) *Slušanje i upoznavanje glazbe*, B) *Izražavanje glazbom i uz glazbu* i C) *Glazba u kontekstu*. (Slika 2.)

Slika 2. Domene predmeta Glazbena kultura/Glazbena umjetnost (MZO, 2019)

Odgojno-obrazovni ciljevi učenja i podučavanja i jasno određeni ishodi podučavanja prema novom Kurikulumu (MZO, 2019) postižu se primjerenom organizacijom obveznih i preporučenih sadržaja te takovom podjelom domena na različite aktivnosti omogućuje se isticanje pojedinih odgojno-obrazovnih ishoda tijekom procesa učenja i podučavanja (Slika 3.).

Slika 3. *Organizacija kurikuluma predmeta Gl. kultura/Gl. umjetnost* (MZO, 2019)

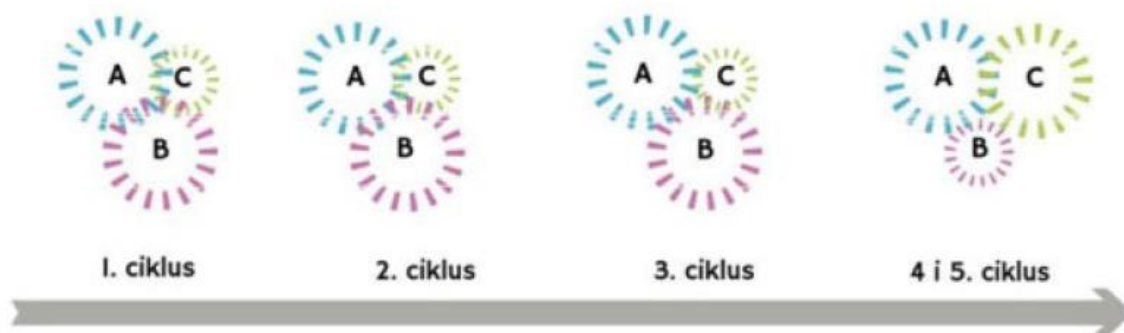
Slušanje glazbe i u novom Kurikulumu (MZO, 2019) prednjači nad ostalim domenama tijekom cijelog osnovnoškolskog i srednjoškolskog ciklusa. Domena A) *Slušanje i upoznavanje glazbe* odnosi se na upoznavanje glazbe pomoću audio i videozapisa te mogući neposredni susret učenika s glazbom. Uz ovu domenu naznačeno je sljedeće: „Aktivnim slušanjem glazbe učenici će upoznati glazbu različitih vrsta, stilova, pravaca i žanrova, steći znanje o glazbeno-izražajnim sastavnicama i različitim razinama organizacije glazbenog djela te doživjeti, upoznati, razumjeti i naučiti vrednovati glazbu“ (MZO, 2019, 4).

Domena B) *Izražavanje glazbom i uz glazbu* odnosi se na činjenicu da je učenicima putem različitih glazbenih aktivnosti (pjevanjem, sviranjem, glazbenim igrama, glazbenim stvaralaštvom, pokretom uz glazbu) omogućen cjelovit doživljaj glazbe te razvoj glazbenih sposobnosti i kreativnosti.

Domena C) *Glazba u kontekstu* temelji se na domenama A i B, a ujedno ih i nadopunjuje i s njima se isprepliće u većoj ili manjoj mjeri. Odnosi se na učenikovo otkrivanje vrijednosti bogate regionalne, nacionalne i globalne glazbene i kulturne baštine, uočava razvoj, ulogu i utjecaje glazbene umjetnosti na društvo te povezuje glazbenu umjetnost s drugim umjetnostima.

Također, cjelokupna nastava glazbe podijeljena je na pet odgojno-obrazovna ciklusa tako da prvi odgojno-obrazovni ciklus podrazumijeva prvi i drugi razred osnovne škole, drugi odgojno-obrazovni ciklus se odnosi na treći, četvrti i peti razred osnovne škole, a treći odgojno-obrazovni ciklus obuhvaća ostale razrede osnovne škole, odnosno šesti, sedmi i osmi razred. Četvrti i peti odgojno-obrazovni ciklus se odnosi na srednju školu. U svim ciklusima, upravo je domena A) *Slušanje i upoznavanje glazbe* najzastupljenija.

Slijedi prikaz predloženog odnosa zastupljenosti domena u odgojno-obrazovnoj vertikali (Slika 4.) koji je podložan promjenama, a što ovisi o izboru učitelja/nastavnika s obzirom na učenikove interese i ambicije.

Slika 4. Odnosi zastupljenosti domena u odgojno-obrazovnoj vertikali (MZO, 2019)

Četvrti i peti odgojno-obrazovni ciklus, koji se odnosi na razrede srednje škole, obilježava u jednakoj mjeri zastupljenost domena A) *Slušanje i upoznavanje glazbe* i C) *Glazba u kontekstu*, dok je domena B) *Izražavanje glazbom i uz glazbu* najmanje zastupljena. Prema novom Kurikulumu (MZO, 2019) u predmetu Glazbena umjetnost sve se glazbene pojave i sva slušna iskustva osvještavaju u različitim kulturnim i društveno-povijesnim kontekstima. Aktivnosti i sadržaji domene B ostvaruju se prema interesima i željama učenika uz moguće povezivanje glazbe s ostalim umjetnostima.

Prema novom Kurikulumu (MZO, 2019) sadržaj Glazbene umjetnosti dijeli se na obavezni i preporučeni dio. Uz njega, u okviru srednje škole, ponuđeno je i dvanaest izbornih tema koje učitelj/nastavnik može sam odabrati, tj. koje će teme realizirati tijekom cijelog srednjoškolskog obrazovanja. Obavezno je realizirati najmanje četiri teme ako je riječ o četverogodišnjem programu, a ako se radi o dvogodišnjem programu obavezne su najmanje dvije izborne teme. Naslovi tema su vrlo općeniti što nastavniku daje mogućnost sadržajnog koncipiranja na različite načine i korelacije s drugim predmetima i međupredmetnim temama. Teme koje su stavljene na izbor su: čovjek i glazba; glazba i pokret; glazba i znanost; glazba i religija; glazba i ideologija; glazba: prošlost – sadašnjost – budućnost; glazbeno djelo: stvaranje – izvedba – publika; vrijeme u glazbi: tempo, metar, ritam; popularna glazba, mediji i internet; glazboterapija; glazba, ples i običaji drevnih civilizacija; tradicijska glazba, ples i običaji (Hrvatska, Europa, svijet). Obvezni i izborni sadržaji razlikovat će se ovisno o odabiru sinkronijskog ili dijakronijskog modela poučavanja, tj. otvorenim kurikulumom omogućeno je nastavnicima da nastavu Glazbene umjetnosti organiziraju prema sinkronijskom ili dijakronijskom modelu poučavanja. U tablicama 6a i 6b navedeni su odgojno-obrazovni ishodi za četverogodišnji i dvogodišnji program Glazbene umjetnosti, a odgojno-obrazovni

ishodi u pojedinom razredu razlikovat će se ovisno o odabiru sinkronijskog ili dijakronijskog modela podučavanja

Tablica 6a. *Odgojno-obrazovni ishodi za četverogodišnji program Glazbene umjetnosti*
(MZO, 2019)

<p>A. Slušanje i upoznavanje glazbe</p> <p>SŠ GU A.1-4.1. - poznaje 10 – 30 skladbi</p> <ul style="list-style-type: none">
- slušno prepoznaje i analizira glazbeno-izražajne sastavnice i oblikovne strukture u istaknutim skladbama klasične, tradicijske i popularne glazbe <p>SŠ GU A.1-4.2. - izvođači i izvođački sastavi: sve skupine glazbala i sva glazbala, pjevački glasovi, komorni sastavi (duo/duet, trio/tercet, kvartet, kvintet), sastav standardnog orkestra i sve vrste zborova.</p> <ul style="list-style-type: none">
– glazbeni oblici, glazbene i glazbeno-scenske vrste, različite skladbe: dvodijelni oblik, trodijelni i složeni trodijelni oblik, rondo, tema s varijacijama, sonatni oblik; suite, sonata, koncert, simfonija, simfonijska pjesma, solo pjesma, glasovirska minijatura, fuga; oratorij/pasija, kantata, misa/ rekvijem; opera, opereta, mjuzikl, balet; glazba za scenu/ kazalište (eng. incidental music) <p>SŠ GU A.1-4.3.- slušno prepoznaje i analizira obilježja glazbeno-stilskih razdoblja te glazbenih pravaca i žanrova</p> <ul style="list-style-type: none">
– glazbeno-stilska razdoblja, pravci/pokreti i glazbeni žanrovi: srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam (bečka klasika), romantizam; realizam, verizam, nacionalni stilovi; impresionizam, ekspresionizam, neoklasicizam, minimalizam; spajanje različitih vrsta glazbe (crossover) i prožimanje žanrova (fuzija)
– skladatelji: najmanje deset istaknutih skladatelja <p>SŠ GU A.1-4.4. - slušno prepoznaje i analizira obilježja hrvatske tradicijske glazbe i glazbi svijeta</p>
<p>B. Izražavanje glazbom i uz glazbu</p> <p>SŠ GU B.1-4.1. - ostvaruje različite glazbene aktivnosti u skladu s vlastitim interesima i sklonostima (pjevanje, sviranje, ples i pokret, stvaralaštvo i primjena IKT-a)</p>
<p>C. Glazba u kontekstu</p> <p>SŠ GU C.1-4.1. - upozna glazbu u autentičnom, prilagođenom i virtualnom okružju</p> <p>SŠ GU C.1-4.2. - opisuje susret s glazbom u autentičnom, prilagođenom i virtualnom okružju, koristeći određeni broj stručnih termina te opisuje oblikovanje vlastitih glazbenih preferencija</p> <p>SŠ GU C.1-4.3. - opisuje povijesni razvoj glazbene umjetnosti</p> <ul style="list-style-type: none">
– glazbeno-stilska razdoblja, pravci/pokreti i glazbeni žanrovi: srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam (bečka klasika), romantizam; realizam, verizam, nacionalni stilovi; impresionizam, ekspresionizam, neoklasicizam, minimalizam; spajanje različitih vrsta glazbe (crossover) i prožimanje žanrova (fuzija)
– izvođači / izvođački sastavi: sve skupine glazbala i sva glazbala, pjevački glasovi, komorni sastavi (duo/duet, trio/tercet, kvartet, kvintet), sastav standardnog orkestra i sve vrste zborova

<p>– glazbeni oblici, glazbene i glazbeno-scenske vrste: dvodijelni oblik, trodijelni i složeni trodijelni oblik, rondo, tema s varijacijama, sonatni oblik; suita, sonata, koncert, simfonija, simfonijska pjesma, solo pjesma, glasovirska minijatura, fuga; oratorij/pasija, kantata, misa/ rekvijem; opera, opereta, mjuzikl, balet; glazba za scenu/kazalište (eng. Incidental music).</p> <p>SŠ GU C.1-4.4. - razlikuje različite vrste glazbe i glazbene žanrove te opisuje njihove međusobne utjecaje i spajanja (crossover i fuzija)</p> <p>SŠ GU C.1-4.5. - povezuje glazbenu umjetnost s ostalim umjetnostima</p>
--

Tablica 6b. *Odgojno-obrazovni ishodi za dvogodišnji program Glazbene umjetnosti (MZO, 2019)*

<p>A. Slušanje i upoznavanje glazbe</p> <p>SŠ GU A.1-2.1.- poznaje 10 – 30 skladbi</p> <p>SŠ GU A.1-2.2. - slušno prepoznaje i analizira glazbeno-izražajne sastavnice i oblikovne strukture u istaknutim skladbama klasične, tradicijske i popularne glazbe</p> <p>– izvođači i izvođački sastavi: sve skupine glazbala i sva glazbala, pjevački glasovi, komorni sastavi (duo/duet, trio/tercet, kvartet, kvintet), sastav standardnog orkestra i sve vrste zborova</p> <p>– glazbeni oblici, glazbene i glazbeno-scenske vrste, različite skladbe: dvodijelni oblik, trodijelni i složeni trodijelni oblik, rondo, tema s varijacijama, sonatni oblik; suita, sonata, koncert, simfonija, simfonijska pjesma, solo pjesma, glasovirska minijatura, fuga; oratorij/pasija, kantata, misa/ rekvijem; opera, opereta, mjuzikl, balet; glazba za scenu/kazalište (eng. incidental music)</p> <p>SŠ GU A.1-2.3. - slušno prepoznaje i analizira obilježja glazbeno-stilskih razdoblja te glazbenih pravaca i žanrova</p> <p>– glazbeno-stilska razdoblja, pravci/pokreti i glazbeni žanrovi: srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam (bečka klasika), romantizam; realizam, verizam, nacionalni stilovi; impresionizam, ekspresionizam, neoklasicizam, minimalizam; spajanje različitih vrsta glazbe (crossover) i prožimanje žanrova (fuzija)</p> <p>– skladatelji: najmanje deset istaknutih skladatelja</p> <p>SŠ GU A.1-2.4. - slušno prepoznaje i analizira obilježja hrvatske tradicijske glazbe i glazbi svijeta</p>
<p>B. Izražavanje glazbom i uz glazbu</p> <p>SŠ GU B.1-2.1. - ostvaruje različite glazbene aktivnosti u skladu s vlastitim interesima i sklonostima (pjevanje, sviranje, ples i pokret, stvaralaštvo i primjena IKT-a)</p>
<p>C. Glazba u kontekstu</p> <p>SŠ GU C.1-2.1. - upozna glazbu u autentičnom, prilagođenom i virtualnom okružju</p> <p>SŠ GU C.1-2.2. - opisuje susret s glazbom u autentičnom, prilagođenom i virtualnom okružju, koristeći određeni broj stručnih termina te opisuje oblikovanje vlastitih glazbenih preferencija</p> <p>SŠ GU C.1-2.3. - opisuje povijesni razvoj glazbene umjetnosti</p>

– glazbeno-stilska razdoblja, pravci/pokreti i glazbeni žanrovi: srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam (bečka klasika), romantizam; realizam, verizam, nacionalni stilovi; impresionizam, ekspresionizam, neoklasicizam, minimalizam; spajanje različitih vrsta glazbe (crossover) i prožimanje žanrova (fuzija)

– izvođači/izvođački sastavi: sve skupine glazbala i sva glazbala, pjevački glasovi, komorni sastavi (duo/duet, trio/tercet, kvartet, kvintet), sastav standardnog orkestra i sve vrste zborova

– glazbeni oblici, glazbene i glazbeno-scenske vrste: dvodijelni oblik, trodijelni i složeni trodijelni oblik, rondo, tema s varijacijama, sonatni oblik; suita, sonata, koncert, simfonija, simfonijska pjesma, solo pjesma, glasovirska minijatura, fuga; oratorij/pasija, kantata, misa/ rekvijem; opera, opereta, mjuzikl, balet; glazba za scenu/kazalište (eng. Incidental music)

SŠ GU C.1-2.4. - razlikuje različite vrste glazbe i glazbene žanrove te opisuje njihove međusobne utjecaje i spajanja (crossover i fuzija)

SŠ GU C.1-2.5. - povezuje glazbenu umjetnost s ostalim umjetnostima

2.2. DIJAKRONIJSKI I SINKRONIJSKI MODEL NASTAVE GLAZBENE UMJETNOSTI

U posljednjih dvadesetak godina u Hrvatskoj su se provodile brojne pedagoške reforme koje su utjecale i na nastavu Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti. To ukazuje na potrebu usklađivanja obrazovnog sustava sa suvremenim obrazovnim potrebama i izazovima u kojima se učenik stavlja u središte nastavnog procesa. Unatoč svim nastojanjima i sugestijama o poboljšanju nastave Glazbene kulture, još više i Glazbene umjetnosti, a s ciljem unaprjeđivanja i mijenjanja postojećih pristupa izvedbe same nastave, nastava glazbe u srednjoškolskom sustavu u Hrvatskoj još uvijek se izvodi prema ustaljenom dijakronijskom modelu koji se temelji na kronološkoj analizi povijesti glazbe. Takav tradicionalno koncipiran model nastave Glazbene umjetnosti jednostavno se suprotstavlja suvremenim potrebama i nastojanjima (Senjan, 2017).

Dijakronijski model nastave Glazbene umjetnosti prisutan je od školske godine 1994./1995. Općenito, nastava Glazbene umjetnosti sastavni je dio općeobrazovnog programa s ciljem razvoja i oblikovanja kulturnog identiteta učenika koji doprinosi osobnom i društvenom življenju pojedinca i zajednice. Nastava se temelji na estetskom odgoju koji se provodi upoznavanjem, razumijevanjem, kritičkim vrednovanjem i prihvaćanjem estetski vrijedne glazbe te na stjecanju znanja o općim obilježjima glazbene umjetnosti kroz povijest. Prema aktualnom dijakronijskom modelu, nastava Glazbene umjetnosti koncipirana je kao muzikološka obrada nastavnih sadržaja koji prate kronološki razvoj glazbe od njezinih samih početaka sve do danas. Prema takvom nastavnom pristupu glazbi, upoznavanje i razumijevanje same glazbe ne ostvaruje se u potpunosti jer su nastavni programi zaokupljeni mnoštvom znanja o glazbi. Kada se govori o *znanju o glazbi*, u prvom redu se misli na značajke glazbenih stilova i pravaca s brojnim korelacijama i detaljnim biografijama skladatelja. U takvom načinu izvedbe nastave, Dugandžić (2012) navodi kako je aktivnost slušanja i upoznavanja glazbe tek na trećem mjestu što je potpuni paradoks današnjim pedagoškim nastojanjima. Zbog površnog slušanja glazbenih djela te upoznavanja glazbe koje se temelji na verbalnom opisivanju glazbenih značajki, uspješnost estetskog odgoja nastave glazbe dovedena je u pitanje. Ono što dodatno umanjuje otvoreni pristup nastavi Glazbene umjetnosti su udžbenici propisani službenim nastavnim programom koji poprilično opširno i detaljno opisuju sadržaje. Na takav način sputava se otvoreni pristup podučavanja, aktivno učenje te kvalitetnije upoznavanje glazbe koje, uz estetski razvoj, ima značajnu ulogu u

razvoju kritičkog mišljenja učenika. Matijević i Rajić (2015) iznose činjenicu da je u današnjim nastavnim programima i drugih predmeta, a ne samo nastave glazbe, prisutno previše tema i sadržaja koji nisu u skladu s današnjim načinom života, misleći pri tome na sveopću digitalizaciju društva. Takvo se stanje u didaktičkom svijetu naziva sintagmom „historicism u nastavi“ što označava previše povijesnog sadržaja, a nedovoljno suvremenih tema u školskim i nastavnim kurikulumima.

Bez obzira koji se nastavni udžbenik koristi, izvedba nastave glazbe prema dijakronijskom modelu je uglavnom slična. Slijedi prikaz Izvedbenog nastavnog programa Glazbene umjetnosti za prvi, drugi, treći i četvrti razred četverogodišnje gimnazije prema udžbenicima izdavačke kuće Profil Keltt (Tablice 1., 2., 3. i 4.) (Senjan, 2017).

Tablica 7. *Izvedbeni nastavni program Glazbene umjetnosti za prvi razred gimnazije* (Senjan, 2017)

Nastavna cjelina	Nastavne jedinice
Sastavnice glazbenog djela	Zvuk, šum i ton Izvođači glazbenog djela: glasovi i glazbala Izvođački sastavi Tempo, metar i ritam Melodija i harmonija Glazbeni slog Glazbeni oblik Tonska građa, ljestvice
Razvoj glazbe kroz stilska razdoblja	Pregled razvoja glazbe
Glazba u starom vijeku	Glazba starih Grka
Jednoglaska glazba u srednjem vijeku	Crkvena glazbe: gregorijanski koral Glagoljaško pjevanje Svjetovna jednoglaska glazba
Srednjovjekovna višeglasna glazba	Rano polifono višeglasje Srednjovjekovni višeglasni oblici Srednjovjekovna instrumentalna glazba
Renesansa – uvođenje stila	Uvod u renesansu

	Značajke renesansne glazbe
Crkvena glazba renesanse	Misa Motet
Svjetovna glazba renesanse	Višeglasne popijevke (frottola, villanella) Madrigal Instrumentalna glazba

Tablica 8. Izvedbeni nastavni program Glazbene umjetnosti za drugi razred gimnazije
(Senjan, 2017)

Nastavna cjelina	Nastavna jedinica
Barok – uvođenje stila	Uvod u barok Značajke barokne glazbe
Instrumentalne vrste baroka	<i>Concerto grosso</i> Solistički koncert Barokna suite Barokna sonata
Vokalno-instrumentalne vrste baroka	Opera Kantata i oratorij Pasija Barokni motet
Pretklasicizam i klasicizam	Uvod u pretklasicizam i klasicizam (galantni i osjećajni stil) Stilske glazbene značajke Couperinov rondo i Scarlattijeva sonata Pretklasicistička simfonija
Klasični instrumentalni ciklus bečke klasike	Klasični instrumentalni ciklusi (sonata, simfonija, koncert, gudački kvartet) Simfonija – sonatni oblik Sonata – klasični rondo s epizodama Klasični rondo s dvije i tri teme Komorna glazba klasicizma – tema s varijacijama Komorna glazba klasicizma – složeni trodijelni oblik

	Koncert
Vokalno instrumentalne vrste bečke glazbe	Gluckova operna reforma (Opera seria) Opera buffa Mozartove opere Oratorij i misa

Tablica 9. Izvedbeni nastavni program Glazbene umjetnosti za treći razred gimnazije (Senjan, 2017)

Nastavna cjelina	Nastavna jedinica
Na razmeđu klasicizma i romantizma	Ludwig van Beethoven – posljednji bečki klasičar i prvi romantičar
Romantizam-uvođenje stila	Uvod u romantizam Značajke glazbenog romantizma
Romantizam	Nacionalni stil Nacionalni stil – hrvatska glazba u 19. st. Programna glazba – M. P. Musorgski Slike s izložbe Programna glazba
Glazbene vrste romantizma	Solo pjesma Glasovirska minijatura – F. Chopin i R. Schumann Simfonijska pjesma – B. Smetana: Vltava Simfonijska pjesma – R. Strauss: Vragolije Tilla Eulenspiegela Romantička simfonija Romantička suita Koncert u 19. st.
Vokalno-instrumentalne vrste romantizma	Ranoromantička talijanska opera Nacionalna opera Hrvatska opera u 19. stoljeću Opere G. Verdija Wagnerova operna reforma Operni realizam i verizam

Impresionizam	Impresionizam – značajke glazbenog stila
---------------	--

Tablica 10. *Izvedbeni nastavni program Glazbene umjetnosti za četvrti razred gimnazije*
(Senjan, 2017)

Nastavna cjelina	Nastavna jedinica
Glazbena umjetnost prve polovice 20. stoljeća	Uvod u glazbu 20. stoljeća Značajke glazbenog izraza
Glazbeni ekspresionizam	Glazbeni ekspresionizam – slobodni atonalitet Organizirani atonalitet (dvanaesttonska tehnika skladanja) Druga bečka škola Opera u 1. polovini 20. stoljeća (A. Berg: <i>Wozzeck</i>)
Neoromantizam i nacionalni stilovi 20. stoljeća	Nacionalni stil u 20. st. – Ruska nacionalna škola Nacionalni stil u 20. st. – balet u 20. st. Folklor u suvremenom glazbenom ruhu (Béla Bartók) Hrvatski skladatelji u prvoj polovini 20. stoljeća: J. Š. Slavenski i J. Gotovac, D. Pejačević i B. Bersa
Neoklasicizam	Simfonija Koncert i sonata
Neobarok	Fuga i passacaglia Kantata
Glazbena umjetnost druge polovice 20. stoljeća	Serijalna tehnika skladanja i aleatorika ili nedeterminacija Oslobađanje zvuka Konkretna i elektronička glazba
Jazz glazba	Značajke jazza Stilovi jazza Musical
Zabavna glazba u drugoj polovici 20. stoljeća	Značajke rock-glazbe Stilovi rock-glazbe: rock šezdesetih, sedamdesetih, osamdesetih i devedesetih World music

Iz prikazanog nastavnog programa možemo vidjeti kako je svaka godina zaokružena cjelina i ne pruža mogućnost otvorenom i suvremenom pristupu učenja. Rojko (2001) navodi kako dijakronijski model može imati negativan motivacijski utjecaj na učenike, najviše zbog povijesnog pristupa obradi sadržaja, a zatim zbog preobilnosti teorijskih podataka o nastavnim temama što ne daje dovoljno prostora aktivnom slušanju glazbe i kvalitetnom analiziranju predviđenih skladbi. Također, možemo primijetiti mali broj suvremenih nastavnih jedinica koje će potaknuti učenike na veću aktivnost i zainteresiranost.

Prema dijakronijskom modelu, pojedine glazbene vrste i oblici obrađuju se nekoliko puta tijekom četverogodišnjeg programa kao naprimjer opera, kantata, fuga, sonata, simfonija, koncert, suite i tako dalje. Posljedica je toga istovrsnost i predvidivost koncepcije nastavnog predmeta što učenicima, naravno, nije zanimljivo. Još jedna velika negativnost ovakvog povijesnog pristupa nastavi glazbe jest što se u praksi daje veliki značaj biografijama samih skladatelja, a glazba se sluša informativno te tako pada u drugi plan. „Činjenicom da je teorijsko-muzikološka interpretacija nastavnog sadržaja još uvijek u prvome planu te ispred samoga učenika, pa čak i glazbe, uskraćuje se mogućnost otvorenog modela poučavanja te sudjelovanja učenika u sukonstrukciji kurikulumu, čemu teži suvremena pedagogija“ (Senjan, 2018, 54).

Trenutno se za nastavu Glazbene umjetnosti za četverogodišnji program koriste udžbenici *Glazbeni susret 1., 2., 3. i 4.*, autorica Nataše Perak Lovričević i Ljiljane Šćedrov izdavačke kuće Profil Klett. Na raspolaganju su i udžbenici pod nazivom *Glazbena umjetnost 1. i 2.* autorice Nade Medenice i *Glazbena umjetnost 3. i 4.* autorica Nade Medenice i Rozine Palić-Jelavić izdavačke kuće Školska knjiga. Analizirajući udžbenike *Glazbeni susreti 1., 2., 3. i 4. vrste* u kojima je, također, nastavni program koncipiram prema dijakronijskom modelu, može se uočiti mnoštvo teksta koji se može svrstati u tri skupine, a to su: a) obavezni podaci koji pripadaju nastavnom sadržaju, b) neobavezni tekstovi koji služe za poticanje interesa i radoznalosti kod učenika te c) poglavlja koja nisu obavezna prema nastavnom programu, ali mogu se upotrijebiti uz obavezni dio nastavnog sadržaja. Udžbenici su sadržajno vrlo bogati i kvalitetni, podaci su upotpunjeni i vizualnim materijalima, slikama, ilustracijama, notnim primjerima te zadacima za slušanje glazbe i ponavljanje nastavnih sadržaja. S obzirom na satnicu od jednog sata tjedno i cilj samog predmeta, ovakav udžbenik usmjerava učenika na učenje povijesti glazbe i tako se gubi prostor i interes za slušanjem i analiziranjem glazbe (Senjan, 2017). Šćedrov (2000) tvrdi kako se ovi udžbenici zbog širine određenog glazbenog nastavnog sadržaja mogu koristiti i u srednjoj glazbenoj školi za nastavu Povijesti glazbe.

Što se tiče dvogodišnjeg nastavnog programa Glazbene umjetnosti za prirodoslovnu i prirodoslovno-matematičku gimnaziju sadržaj ostaje nepromijenjen, jedina razlika je u tome što je cjelokupni povijesni nastavni sadržaj sada sažet na dvostruko kraće nastavno vrijeme pa tako sadržaj prvog i drugog razreda postaje sadržaj prvog razreda u dvogodišnjem programu, a sadržaj trećeg i četvrtog razreda postaje sadržaj drugog razreda dvogodišnjeg programa. Nastavni program prati udžbenik *Glazbeni kontakti 1. i 2.* autora Nataše Perak Lovričević i Ljiljane Ščedrov izdavačke kuće Profil Klett. Uz svaki udžbenik priložena su četiri nosača zvuka. Isti udžbenik koristi se za nastavu Glazbene umjetnosti i u nekim strukovnim školama kao što je škola za grafički, tekstilni, kiparski ili slikarski dizajn, a može se pronaći i u nekim tehničkim školama koje također imaju dvogodišnji program glazbene nastave (Senjan, 2017).

Isti nastavni sadržaj može se odvijati i prema sinkronijskom modelu čiji je utemeljitelj Pavel Rojko. Model je osmišljen 2001. godine, a potom je autor Pavel Rojko, 2005. godine izdao knjigu *Metodika glazbene nastave - praksa II. dio: Slušanje glazbe* gdje je detaljno opisan sinkronijski pristup podučavanju nastave glazbe. Knjiga je oblikovana kao priručnik nastavnicima glazbe za osnovnu i srednju školu. Ne postoji službeni prijedlog četverogodišnjeg nastavnog programa koncipiran prema sinkronijskom modelu što je i jedan od glavnih razloga zašto se mali broj nastavnika odlučuje na ovaj model podučavanja nastavnog sadržaja. Svaki nastavnik, koji se odluči održavati nastavu glazbe prema sinkronijskom modelu, mora sam osmisliti vlastiti nastavni program prema zadanom okviru (Senjan, 2017). Škojo (2013) navodi kako priprema nastave prema sinkronijskom modelu od nastavnika zahtijeva angažiraniji i temeljitiji dodatni trud. Međutim, rezultat sinkronijskog modela je nastava glazbe koja je zanimljivija, kreativnija, inovativnija i bolja. Ovakav pristup nastavi temelji se na fleksibilnijoj metodologiji izrade i odabira sadržaja. Škojo (2016) navodi kako se svaka nastavna jedinica ostvaruje u trenutku kada su zadovoljeni svi uvjeti za podučavanje koje donosi najbolje rezultate, a tijekom realizacije nastavnog programa moguće su korekcije.

Sinkronijski model nastave glazbe temelji se na višekratnom slušanju glazbe i na formalnoj analizi glazbenih oblika i vrsta koje se obrađuju kao istovremena usporedba glazbenih značajki različitih stilskih razdoblja. Tako će učenici tijekom jednog ili više sati tematske obrade upoznati i upamtiti određeni broj reprezentativnih umjetničkih glazbenih djela uz osnovne teorijsko-muzikološke podatke. Na prvom mjestu, prema ovom modelu podučavanja, je upravo glazba, a ne kronološki slijed obrade povijesti glazbe s opsežnim biografskim činjenicama iz skladateljevog života. Ovim modelom, osim što se postiže

zanimljivost i raznolikost nastave, izbjegava se povijesno-teorijski pristup učenju glazbe te se tako ostvaruju preduvjeti za ostvarivanjem zadataka propisanih za nastavu Glazbene umjetnosti (Senjan, 2017).

Provedeno je nekoliko istraživanja o sinkronijskom i dijakronijskom modelu podučavanja. Škojo (2010) je tijekom školske godine 2002./2003. i školske godine 2003./2004. u III. gimnaziji u Osijeku provela istraživanje kao usporedbu ovih dvaju modela. U istraživanju su sudjelovala dva prva razredatijekom dvije školske godine kada i završava dvogodišnji nastavni program Glazbene umjetnosti u matematičkoj gimnaziji. Nastavni sadržaj sinkronijskog modela bio je u cijelosti temeljen na slušanju glazbe. Škojo (2010) iznosi kako aktivnim slušanjem i analizom najznačajnijih djela iz literature učenici stječu glazbena znanja, a uz aktivno slušanje neizbježno je višekratno slušanje pomoću kojeg učenici pamte glazbena djela te su stečena znanja nadograđivali u daljnjem nastavnom procesu. U uvodnom dijelu programa učenici su se upoznali s glazbenim pojavama te stvorili osnovna slušna i teorijska znanja na temelju kojih su tijekom daljnjeg dijela programa usvajali glazbene oblike. Sinkronijsko načelo primjenjivalo se prilikom usvajanja svake nove glazbene pojavnosti, a izvodilo se tako da se ista glazbena pojava upoznava na što više različitih glazbenih primjera. U drugom dijelu programa učenici su upoznawali pojavne oblike glazbe, odnosno putem obrade glazbenih vrsta upoznawali su samu glazbu. Prema preporuci autora modela Pavela Rojka, glazbene vrste se mogu obrađivati i proizvoljnim redom što će biti vođeno učeničkom dobi i afinitetima. Upoznavanje skladatelja se stavilo u drugi plan tako što su učenici tijekom slušnog upoznavanja i analize glazbenih djela upoznali i najznačajnija i najvrjednija djela pojedinih skladatelja bez preopširnog biografskog analiziranja. U završnom dijelu programa učenicima je iznesen kronološki pregled povijesti glazbe tako što su klasificirali glazbena djela koja su upoznali te su izvodili zaključke na temelju slušnog i teorijskog znanja koje su usvojili. Samostalnim aktivnostima učenici su ponavljali već usvojene glazbene primjere te su tako na temelju stečenih znanja i iskustava izradili kronološki pregled povijesti glazbe. Ovakva nastava glazbe temelji se na radu bez udžbenika.

Slijedi prikaz nastavnog programa prema koncepciji sinkronijskog modela koji je Škojo (2010) eksperimentalno provela u nastavi Glazbene umjetnosti tijekom školske godine 2002./2003. i školske godine 2003./2004. (Tablica 5.).

Tablica 11. *Izvedbeni dvogodišnji nastavni program Glazbene umjetnosti za matematičku gimnaziju prema sinkronijskom modelu (Škojo, 2010)*

Cjelina	Nastavne teme
Usvajanje glazbene terminologije	melodija, ritam, harmonija, homofonija, polifonija, mjera, tempo, dinamika, boja zvuka, motiv, fraza, složena trodijelna pjesma, tema s varijacijama, rondo, sonatni oblik, fuga, passacaglia
Upoznavanje pojavnih oblika glazbe	sonata, koncert, gudački kvartet, komorne glazbene vrste, simfonijski orkestar, simfonija, simfonijska pjesma, klavirska minijatura, solo pjesma, suite, fuga, misa, oratorij, kantata, passacaglia, opera, opereta, musical, jazz i skladatelji (W. A. Mozart, L. van Beethoven, F. Chopin, C. Debussy...)
Pregled povijesti glazbe	kronološko sređivanje (u)poznatih glazbenih sadržaja u vidu razgovora i slušanja glazbe.

Rezultati ovoga istraživanja pokazali su da su učenici koji su pohađali nastavu prema sinkronijskom modelu imali znatno bolji uspjeh u slušnom prepoznavanju skladbi i određivanju skladatelja, a zatim i u formalnoj analizi glazbenih djela te u slušnom prepoznavanju glazbenog stila u odnosu na učenike koji su pratili nastavu glazbe prema dijakronijskom modelu. Također su i rezultati završnog ispitivanja odnosa učenika prema predmetu pokazali kako su učenici iz eksperimentalne skupine razvili pozitivan odnos prema predmetu i samoj glazbi te su bili svjesniji važnosti uloge nastave Glazbene umjetnosti u njihovom kulturnom i društvenom životu. Učenici iz kontrolne skupine, oni koji su podučavani dijakronijskim modelom, iskazali su nepromijenjena mišljenja o vrijednosti stečenih znanja. U testu poznavanja povijesti glazbe nije bilo značajnijih razlika u rezultatima između ispitanika. Razlike nije bilo ni u određenosti glazbenih preferencija što pokazuje da obje skupine nisu imale jasno usmjeren glazbeni ukus. Istraživanje je pokazalo da je provedba sinkronijskog modela u nastavi rezultirala motiviranijim učenicima koji su ostvarili pozitivan odnos prema glazbenoj umjetnosti te će znati primijeniti stečena znanja i vještine i biti sposobni kritički procjenjivati glazbena djela. Zaključeno je da su rezultati istraživanja sinkronijskog modela u nastavi glazbe ukazali na potencijalno bolju učinkovitost podučavanja u nastavi te su svakako potrebna i poželjna daljnja longitudinalna istraživanja.

Dobrota i Kovačević (2007) ističu jednu zamjerku, tj. smatraju da sadržaj sinkronijskog modela predviđa glazbu koja pripada isključivo tradiciji zapadnog civilizacijskog kruga, dok se ostali kulturno nepristupačni dijelovi iz njega isključuju što je potpuno u suprotnosti interkulturalnoj koncepciji glazbenog obrazovanja koja podrazumijeva uključivanje multikulturalnog sadržaja.

Nastavni program koncipiran prema sinkronijskom modelu izradilo je i Povjerenstvo za izradu općeobrazovnih dijelova strukovnih kurikuluma u umjetničkom području i to za smjerove *Medijski tehničar* i *Web dizajner*. U tom programu nastava Glazbene umjetnosti predviđena je za treći i četvrti razred sa satnicom od jednog sata tjedno (Tablica 12.). Nastavni plan i program prihvatilo je i Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta te se nakon eksperimentalne provedbe strukovnog kurikuluma u školskoj godini 2013./2014. redovno provodi i u nastavi. Cilj nastavnog predmeta je osposobiti učenike za kritičko vrednovanje glazbenih djela što će ujedno utjecati na učenikovu estetsku prosudbu i sveukupni razvoj. U opisu predmeta napisano je kako predmet Glazbena umjetnost upravo slušanjem, analizom i upoznavanjem glazbenih djela u kontekstu glazbeno-stilskih razdoblja omogućuje učenicima upoznavanje vokalnih, instrumentalnih i vokalno-instrumentalnih djela različitih vrsta, stilova i pravaca. S obzirom da je riječ o dvogodišnjem programu, učenici nastavu Glazbene umjetnosti mogu pratiti prema udžbeniku *Glazbeni kontakti 1. i 2.* autora Nataše Perak Lovričević i Ljiljane Ščedrov izdavačke kuće Profil Kellt, ali ne u potpunosti (Senjan, 2017).

S obzirom da za sinkronijski model podučavanja u nastavi Glazbene umjetnosti ne postoji službeni udžbenik za učenike, a tako niti priručnik za nastavnike, osim već spomenute knjige *Metodika glazbene nastave-praksa II. dio: Slušanje glazbe* autora Pavela Rojka, nastavnici svoje pripreme temelje na različitoj stručnoj literaturi i časopisima kao i ostalim publikacijama i internetskim sadržajima. Iako je nastava kreativnija i fleksibilnija, a program rasterećen te tako moderniji i prilagođen današnjim učeničkim interesima, materijalni uvjeti ipak ne prate zahtjeve kurikuluma jer je otežano raditi bez temeljnog udžbenika, a što od nastavnika zahtjeva dodatni angažman u pripremi dodatnih materijala za učenike (Senjan, 2017).

Tablica 12. Izvedbeni dvogodišnji nastavni program Glazbene umjetnosti za strukovnu školu, usmjerenje Medijski tehničar prema sinkronijskom modelu (Gergorić i sur., 2012)

Nastavne cjeline i teme u trećem razredu	
Vokalna glazba	Gregorijanski koral Misa Motet Madrigal Višeglasna popijevka
Vokalno-instrumentalne vrste	Opera Oratorij Kantata
Instrumentalna glazba	Suita Sonata Koncert Gudački kvartet Simfonija
Nastavne teme i cjeline u četvrtom razredu	
Vokalna glazba	Zborska glazba Klupska glazba Gospel Narodna pjesma Suvremeni vokalni izričaj
Vokalno-instrumentalne vrste	Solo pjesma Opereta Musical Narodna glazba Popularna glazba
Instrumentalna glazba	Klavirska minijatura Balet Društveni plesovi Moderni plesovi

Obrazovni ishodi za ovaj nastavni plan i program usmjereni su na teorijsko usvajanje značajki vokalnih, vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih glazbenih vrsta u kontekstu glazbeno-stilskih razdoblja; slušno prepoznavanje i analiziranje značajki glazbenih vrsta u zvučnim primjerima; prepoznavanje, analiziranje i razlikovanje značajki vokalnih, vokalno-instrumentalnih i instrumentalnih djela različitih skladatelja, stilskih razdoblja i pravaca te su usmjereni na kritičko procjenjivanje vrijednosti slušanih skladbi (Senjan, 2017).

Nastavni program u obje godine podijeljen je u tri velike skupine, a to su vokalna glazba, vokalno-instrumentalne vrste i instrumentalna glazba. Prema ovim velikim skupinama razvrstane su glazbene vrste tako da je tijekom prve godine učenja težište na obradi skladbi isključivo iz umjetničke glazbe, a druga godina podučavanja usmjerena je na različite vrste glazbe devetnaestog i dvadesetog stoljeća tako da se, uz umjetničku glazbu, može naći tradicijska, popularna, plesna i jazz glazba (Senjan, 2017).

3. AKTIVNO SLUŠANJE GLAZBE U NASTAVI

U nastavi postoje različiti načini slušanja glazbe koji se razlikuju s obzirom na cilj i sadržaj te aktivnost slušatelja. Ono čemu se teži u nastavi Glazbene umjetnosti jest aktivno slušanje. Ono podrazumijeva slušanje s namjernom da se glazbeno djelo upozna i doživi kao umjetnost te će ona sama po sebi djelovati na slušatelja uspostavljajući i razvijajući glazbeni ukus. U nastavi glazbe, aktivno slušanje postiže se raznim metodičkim postupcima, a jedna od najučinkovitijih je priprava za slušanje koja potiče učenike da aktivno promišljaju o glazbi i svemu što čuju tijekom slušanja. „Sadržaj slušanja može i mora biti sve što je sadržaj rada u glazbenoj nastavi: sve generalizacije treba usvajati na temelju slušno prezentiranih činjenica, svaka intonativna i ritamska pojedinost mora se čuti, svaki glazbeni instrument mora se upoznati na temelju slušanja, u jednu riječ, priroda je glazbenih znanja takva da se sva moraju usvajati na temelju slušanja“ (Rojko, 2012, 73).

U nastavi neglazbenih predmeta, a osobito tijekom osnovnoškolskog obrazovanja, često je prisutno i pasivno slušanje glazbe kao što je na primjer pričanje priče uz glazbu ili izvršavanje nekakve aktivnosti kao što je crtanje ili pisanje, dok je u „pozadini“ glazba. Rojko (2012) navodi kako takvo „pasivno“ slušanje odgaja dijete tomu da glazbu sluša kao kulisu, a takvo pasivno slušanje mu se nudi i u životu, a to je upravo ono čemu se teži suprotstaviti nastava Glazbe kulture i Glazbene umjetnosti.

Osnovna zadaća nastave glazbe u osnovnoj školi je uvesti učenike u glazbenu kulturu i učiniti ih aktivnim sudionicima glazbenog života svoje okoline. Što se tiče Glazbene umjetnosti „...cilj je nastave glazbene umjetnosti omogućiti razumijevanje glazbenih djela svjetske i nacionalne kulturne baštine. Usmjeren je prema poticanju i razvijanju zanimanja, navika i potrebe bavljenja glazbom, podizanju razine glazbene i opće kulture te poticanju estetskoga razvoja učenika“ (Vidulin, 2013, 206). Vidimo da, osim što se stavlja naglasak na aktivnost učenika, isto tako se naglašava težnja ka kulturnom odgajanju učenika, ne samo u nastavi Glazbene kulture, nego, čak još i više, u nastavi Glazbene umjetnosti. Za Glazbenu kulturu važno je napomenuti kako je u školskoj godini 2006./2007. na snagu stupio novi nastavni plan i program koji je bio rezultat *Hrvatskog nacionalnog obrazovnog standarda* iz 2006. godine. Od tada se u nastavi glazbe primjenjuje otvoreni model, a u kojemu se, prema Šulentić Begić i Begić (2015), otvorenost očituje u učiteljevom odabiru aktivnosti s kojom će učenici usvajati glazbena znanja. Autori navode kako izabrana aktivnost može biti pjevanje,

sviranje, stvaralaštvo, rad na mjuziklu ili nešto drugo. Također je u ovo uključena sloboda pri odabiru pjesama koje će se pjevati ili svirati te koje će se skladbe slušati. Osim toga, sloboda se odnosi i na redoslijed tema iz nastavne cjeline folklorna glazba koja se odabire prema načelu zavičajnosti. Prema otvorenom modelu, jedina obavezna aktivnost u nastavi Glazbene kulture je slušanje glazbe. Analizirajući nastavne planove i programe za osnovnu i srednju školu vidimo kako je na prvom mjestu slušanje glazbe te upravo putem ovog nastavnog područja učenici stječu mnoga glazbena znanja i umijeća. „U okviru obvezatnoga dijela nastavnog sadržaja, tj. slušanja glazbe, učenici će upoznati umjetničku, narodnu, popularnu i jazz-glazbu“ (Šulentić Begić i Begić, 2015, 115).

Prema *Odluci o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj* (MZO, 2019) nastava Glazbene kulture, a isto tako i Glazbene umjetnosti, u skladu je sa suvremenim znanstvenim spoznajama koje upućuju na otvorenost i prilagodljivost procesa učenja i podučavanja. Važnost se stavlja upravo na susret učenika sa samom glazbom. Rezultati odgojno-obrazovnih ishoda ovisit će o sposobnostima, iskustvima, interesima i preferencijama svakog učenika. Brojni su faktori koji utječu na učenikov doživljaj glazbe koju susreće na nastavi glazbe, a to mogu biti prostor u kojemu se podučava, opremljenost same učionice i škole kao poticaj za realizaciju glazbenih i ostalih umjetničkih aktivnosti, mogućnost učenicima za susret s glazbom i izvan učionice kao što je to kazalište, koncertne dvorane, operne kuće i tome slično. U današnjem svijetu veliki utjecaj na učenike ima virtualno okruženje kao što su mediji i Internet. Stoga je potrebno učenike odgojiti za kritički i selektivni pristup glazbenoj ponudi na koju nailaze. U spomenutom dokumentu naznačeno je kako organizacija predmeta nastave glazbe proizlazi iz prirode same glazbe te je na prvom mjestu istaknuta *otvorenost* koja se sada odnosi ne samo na nastavu Glazbene kulture nego i Glazbene umjetnosti. Stoga ne čudi dvanaest ponuđenih izbornih tema u okviru srednje škole od kojih nastavnik može samostalno odabrati kada će ih i hoće li ih realizirati tijekom školovanja. Otvorenost se odnosi i na odabir nastavnih sadržaja i cjelina te se prema tome može zaključiti kako će i odabir skladbi za slušanje, ali i općenito aktivnost slušanja glazbe, biti vođena prema učenikovim interesima. Također, otvorenost kurikuluma odnosi se i na odgojno-obrazovne ishode koji će se u pojedinim razredima razlikovati što ovisi o odabiru sinkronijskog ili dijakronijskog modela podučavanja. Domena *Slušanje i upoznavanje glazbe* u četvrtom i petom odgojno-obrazovnom ciklusu donosi sljedeće odgojno obrazovne ishode: 1.) Učenik upoznaje određeni broj skladbi, 2.) Učenik slušno prepoznaje i analizira glazbeno-izražajne sastavnice i

oblikovne strukture u istaknutim skladbama umjetničke, tradicijske i popularne glazbe, 3.) Učenik slušno prepoznaje i analizira obilježja glazbeno-stilskih razdoblja te glazbenih pravaca i žanrova te 4.) Učenik slušno prepoznaje i analizira obilježja hrvatske tradicijske glazbe i glazbe svijeta. Uz svaki pojedini ishod navedena je razrada ishoda te sadržaj. Zanimljivo je kako je uz svaki ishod navedena i preporuka za izvedbu ishoda, a svaka preporuka se temelji na činjenici da se svi sadržaji odgojno-obrazovnog ishoda usvajaju upravo slušanjem glazbe te se naglasak stavlja na višekratno slušanje skladbi.

Prema novom Kurikulumu (MZO, 2019) odgojno-obrazovni ishodi objedinjeni su u jednoj tablici (odnose na četverogodišnji program) koje će učitelj/nastavnik organizirati prema potrebama procesa učenja i podučavanja. Tako su za domenu A) *Slušanje i upoznavanje glazbe* naznačeni ishodi, a potom razrada ishoda i odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar“ na kraju razreda. Zatim su u nastavku tablice iznesene preporuke za ostvarivanje ishoda (Tablica 13.).

Tablica 13. *Odgojno-obrazovni ishodi za domenu A) Slušanje i upoznavanje glazbe za četverogodišnji program Glazbene umjetnosti prema novom Kurikulumu (MZO, 2019)*

A) Slušanje i upoznavanje glazbe	
Odgojno-obrazovni ishodi	1. Učenik poznaje određeni broj skladbi
Razrada ishoda	Poznaje određeni broj skladbi (cjelovite skladbe, stavci ili ulomci) različitih vrsta glazbe (klasična, tradicijska, popularna, <i>jazz</i> , filmska glazba)
Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti "dobar" na kraju razreda	Poznaje 10 do 30 skladbi

Preporuka za ostvarenje ishoda:	<ul style="list-style-type: none"> - učenik poznaje 10 do 30 skladbi - poznavanje skladbi provesti pomoći audio i/ili videozapisa - od učenika se očekuje navođenje imena skladatelja i naziva skladbi te pojedinih/svih bitnih obilježja skladbe (vrsta glazbe, glazbeno-stilsko razdoblje, glazbeni oblik, određena glazbena ili glazbeno-scenska vrsta itd.) - za realizaciju ishoda obavezno je cjelovito slušanje ukoliko je riječ o kraćim djelima koja je moguće u cijelosti poslušati na satu, odnosno slušanje pojedinih stavaka ili ulomaka ukoliko je riječ o duljim glazbenim djelima, a preporučuje se višekratno slušanje - višekratnim slušanjem nastavnik će poticati učenike na zapamćivanje skladbe (dijela ili cjelovite skladbe), ime skladatelja i naziv skladbe - nastavnik će tijekom godine na različite načine pratiti ostvarenje ishoda (preporučuju se formativni oblici praćenja) - nastavnik će ustrajnim i kontinuiranim radom pratiti učenike na što višu razinu poznavanja glazbenih djela
Odgojno-obrazovni ishodi	2. Učenik slušno prepoznaje i analizira glazbeno izražajne sastavnice i oblikovne strukture u istaknutim skladbama klasične, tradicijske i popularne glazbe.
Razrada ishoda	Slušno analizira (prepoznaje, razlikuje, opisuje, uspoređuje) i svrstava glazbeno-izražajne sastavnice (izvođački sastav, metar, ritam, tempo/puls, dinamika, melodija, tonska građa, harmonija, glazbeni slog, oblik glazbenog djela) u istaknutim skladbama klasične, tradicijske i popularne glazbe.
Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti "dobar" na kraju razreda	Razlikuje glazbeno-izražajne sastavnice i oblikovne strukture u skladbama.
Preporuka za ostvarenje ishoda:	<ul style="list-style-type: none"> - svi sadržaji odgojno-obrazovnog ishoda usvajaju se temeljem slušanja glazbe - preporučuje se slušanje (i gledanje) dviju ili više izvedbi istog glazbenog djela/stavka/ulomka te usporedba različitih izvedbi.
Odgojno-obrazovni ishodi	3. Učenik slušno prepoznaje i analizira obilježja glazbeno-stilskih razdoblja te glazbenih pravaca i žanrova.

Razrada ishoda	Slušno analizira (prepoznaje, razlikuje, opisuje, uspoređuje) obilježja glazbeno-stilskih razdoblja te glazbenih stilova, pravaca i žanrova.
Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti "dobar" na kraju razreda	Razlikuje obilježja glazbeno-stilskih razdoblja te glazbenih stilova, pravaca i žanrova.
Preporuka za ostvarenje ishoda:	- glazbeno-stilska razdoblja te stilovi, pravci i žanrovi mogu se usvajati kronološki (dijakronijski pristup) ili integrativno, svladavanjem različitih glazbenih pojava (sinkronijski pristup). Izbor dijakronijskog ili sinkronijskog modela uvjetovat će realizaciju navedenog ishoda - predstavljanjem opusa skladatelja prikazat će se ujedno i obilježja određenog glazbeno-stilskog razdoblja/pravca/pokreta (glazbeno-izražajne sastavnice, tehnike i postupci).
Odgojno-obrazovni ishodi	4. Učenik slušno prepoznaje i analizira obilježja hrvatske tradicijske glazbe i glazbi svijeta.
Razrada ishoda	Slušno analizira (prepoznaje, razlikuje, opisuje, uspoređuje) obilježja hrvatske tradicijske glazbe i glazbi svijeta.
Odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti "dobar" na kraju razreda	Razlikuje obilježja hrvatske tradicijske glazbe i glazbi svijeta.
Preporuka za ostvarenje ishoda:	- nastavnik samostalno odabire i tematski povezuje tradicijsku glazbu različitih regija Hrvatske, Europe i ostalih kontinenata.

Isto tako, prema novom Kurikulumu (MZO, 2019), prikazani su odgojno-obrazovni ishodi, njihova razrada, zatim odgojno-obrazovni ishodi na razini usvojenosti „dobar“ na kraju razreda te preporuka za ostvarenje ishoda za domenu *A) Slušanje i upoznavanje glazbe* za dvogodišnji program Glazbene umjetnosti. Sve je potpuno isto kao i za četverogodišnji program, a razlika je samo u organizaciji nastave prema potrebama procesa i učenja.

Sadržaj prema kojemu se ostvaruju prethodno navedeni odgojno-obrazovni ishodi za domenu *A) Slušanje i upoznavanje glazbe* je raspodijeljen na obavezni sadržaj i preporučeni sadržaj. Uz obavezni i preporučeni sadržaj iznesene su i izborne teme koje su već prije

spomenute u ovom radu. Slijedi prikaz sadržaja koji će učenici usvojiti tijekom srednjoškolskog obrazovanja (Tablica 14.).

Tablica 14. *Obavezni i preporučeni sadržaji* (MZO, 2019)

	OBAVEZNI SADRŽAJI	PREPORUČENI SADRŽAJI
VRSTE GLAZBE, GLAZBENO-STILSKA RAZDOBLJA, PRAVCI/POKRETI I GLAZBENI ŽANROVI	<ul style="list-style-type: none"> - klasična, tradicijska i popularna glazba - srednji vijek, renesansa, barok, klasicizam (bečka klasika), romantizam - realizam, verizam, nacionalni stilovi - impresionizam, ekspresionizam, neoklasicizam, minimalizam - spajanje različitih vrsta glazbe (crossover) i prožimanje žanrova (fuzija) 	<ul style="list-style-type: none"> – galantni i osjećajni stil – specifičnosti unutar jednog glazbeno-stilskog razdoblja (npr. rani i kasni romantizam) – ostali neostilovi, pravci i pokreti glazbe 20. i 21. stoljeća – tradicijska i popularna glazba: različiti pravci, žanrovi, podžanrovi i hibridni stilovi
SKLADATELJI	<p>– najmanje pet istaknutih skladatelja u svakom odgojno-obrazovnom ciklusu: predstavljanjem opusa skladatelja prikazat će se ujedno i obilježja određenog glazbeno-stilskog razdoblja/pravca/pokreta (glazbeno-izražajne sastavnice, tehnike i postupci).</p>	
IZVOĐAČKI SASTAVI	<ul style="list-style-type: none"> - sve skupine glazbala i sva glazbala, pjevački glasovi - komorni sastavi - duo/duet, trio/tercet, kvartet, kvintet - sastav standardnog orkestra i sve vrste zborova 	<ul style="list-style-type: none"> - tradicijska i povijesna glazbala, povijesni razvoj orkestra - elektronički instrumenti i glazbala/instrumenti u suvremenoj glazbi - ostali povijesni i suvremeni ansambli
GLAZBENI OBLICI, GLAZBENE I GLAZBENO-SCENSKE VRSTE, RAZLIČITE SKLADBE	<ul style="list-style-type: none"> - dvodijelni oblik, trodijelni i složeni trodijelni oblik, rondo, tema s varijacijama, sonatni oblik - suita, sonata, koncert, simfonija, simfonijska pjesma, solo pjesma, glasovirska minijatura, fuga - oratorij/pasija, kantata, misa/ 	<ul style="list-style-type: none"> - glazbeni oblici i vrste specifični za pojedina glazbeno-stilska razdoblja (npr. balada, motet, madrigal, preludij, passacaglia, toccata, serenada, divertimento, koncertna uvertira itd.) - različite svjetovne, duhovne i didaktičke skladbe (npr.

	rekvijem - opera, opereta, mjuzikl, balet - glazba za scenu/kazalište (eng.incidental music)	pjesma uz orkestar, Stabat Mater, Magnificat, etida, invencija itd.)
--	---	--

Četvrti i peti odgojno-obrazovni ciklusi, prema novom Kurikulumu (MZO, 2019), koji se odnose na razrede srednje škole, odnosno na nastavu Glazbene umjetnosti, podrazumijevaju da se sve glazbene pojave i sva slušna iskustva osvještavaju u različitim kulturnim i društveno-povijesnim kontekstima. U učenju i podučavanju u Glazbenoj umjetnosti sve aktivnosti temelje se na slušnom iskustvu. Pri aktivnom, usmjerenom i višekratnom slušanju glazbe, gdje je glazbeno djelo sredstvo upoznavanja, učenik se upoznaje s glazbeno-izražajnim sastavnicama, principima organizacije glazbenog djela (glazbeni oblici, glazbene vrste), upoznaje obilježja glazbenih djela visoke kulture te obilježja različitih i raznovrsnih tradicijskih kultura. Također, slušanje i upoznavanje glazbe pruža brojne mogućnosti za estetski odgoj učenika te pri tome glazbeno djelo postaje jedno od ciljeva nastave glazbe i upoznaje se zbog njegove vrijednosti. Muzikološki sadržaji se, također, upoznaju na temelju slušanja glazbenog djela. Sadržaji koji se upoznaju slušanjem trebaju biti najbolje moguće kvalitete što se odnosi na tehničku i izvedbenu komponentu. Prilikom slušanja skladbi potrebno je paziti na trajanje i karakter skladbi koje se odabiru s obzirom na dob učenika. Tijekom slušanja skladbi ne očekuje se od učenika, a pogotovo od učenika mlađe dobi, da nepomično sjede već je, štoviše, poželjno kretanje uz glazbu jer na taj način učenici nam nesvjesno daju povratnu informaciju o djelu koje slušaju. Učenike treba upoznati s glazbenim djelima različitih razdoblja, stilova, vrsta i žanrova te će se na taj način uspostavljati i razvijati vrijednosna mjerila za estetsko i kritičko doživljavanje glazbe, a razvijat će i glazbeni ukus. Veliki značaj se treba pridati i neposrednom susretu učenika s glazbom u autentičnom okruženju što se postiže posjetom kulturno-glazbenih događaja u školi, ali i izvan nje. Zahvaljujući fleksibilnosti procesa učenja i podučavanja koju pruža otvoreni kurikulum omogućeno je da učenici upoznaju glazbu u različito vrijeme i to ne samo za vrijeme nastave glazbe, na različitim mjestima, a ne samo u učionicama i na različite načine. Tako se ostvaruje suvremenija i zanimljivija nastava Glazbene kulture/Glazbene umjetnosti.

Važno je napomenuti kako je za slušanje umjetničke glazbe, ali i glazbe općenito, potrebno učenike osposobiti za kritičko mišljenje. „Cilj je sustavnim i kvalitetnim radom

odgojiti i obrazovati učenike kao poznavatelje i kompetentne slušatelje glazbe koji će biti sposobni kritički promišljati o glazbi kojom su svakodnevno okruženi“ (Vidulin i Martinović, 2015, 576). Danas je glazba dostupna svima i vrlo brzo i lako možemo pristupiti svemu što nas zanima. „Kao što je kultura mijenjala svoj status od glorifikacije stvaralačkog rada umjetnika dostupnoga samo aristokraciji do "običnih" uprizorenja životnih pojava i stila života zajednice, tako je i glazbena umjetnost, nekad dostupna samo privilegiranim, postala dostupna i širim slojevima društva“ (Vidulin, 2013, 203). Isto tako, zahvaljujući velikom napretku tehnologije, sama nastava glazbe je olakšana. „Uporaba različite tehnologije na nastavi glazbe usmjerena je prije svega na povećanje aktivnosti učenika, potiče njihov (samo)rad, dok su mediji postali izravno pomagalo i sredstvo za učenje o glazbi i njeno izučavanje“ (Vidulin, 2013, 203). Vidulin (2013) navodi kako se glazbena znanja stječu prije svega na osnovu slušanja i analize glazbenih djela na nastavi, izvan nje, ali i posjećivanjem glazbenih događanja, čitanjem knjiga te proučavanjem i istraživanjem glazbe putem različitih medija.

Središnja i najvažnija sastavnica u nastavi Glazbene umjetnosti je upravo slušanje glazbe. Svakodnevno se u nastavi glazbe susrećemo s umjetničkom glazbom, odnosno sa zainteresiranošću ili nezainteresiranošću učenika prema istome. Senjan (2017) navodi kako nastava je glazbe sastavni dio općeobrazovnog programa s ciljem razvoja i oblikovanja kulturnog identiteta koji doprinosi osobnom i društvenom življenju. Slušanjem umjetničke glazbe u nastavi, ali i izvan nje, slušatelje se estetski odgaja kroz upoznavanje, razumijevanje i kritičko vrednovanje. Prihvatanjem estetski vrijedne glazbe stječu se znanja o općim obilježjima glazbene umjetnosti tijekom povijesti. Učinkovitost prethodno navedenog često je tema istraživanja brojnih domaćih i inozemnih nastavnika i znanstvenika. „Budući istraživači metodičari nalaze se zapravo pred znanstveno vrlo zahvalnim i zanimljivim područjem, sa širokim mogućnostima empirijskog pristupa cijelom nizu otvorenih pitanja: što (sve) treba slušati u osnovnoj školi, koje su pretpostavke dobro organiziranog slušanja glazbe, koja vrsta glazbe odgovara određenoj učeničkoj dobi, mogu li mladi učenici uopće aktivno slušati glazbu, može li se govoriti o različitim načinima slušanja, može li se govoriti o različitim tipovima slušača, kako se odnositi spram zabavne glazbe, kako učenike uvesti u suvremenu ozbiljnu glazbu, kako prezentirati veće glazbene vrste poput opere, baleta, oratorija, kantate, simfonije, je li doživljavanje glazbe kod mladih učenika sinkretičko ili ne, kakva je moguća uloga televizije (i video komponente općenito) u prezentiranju glazbe, kolika je trajnost dječje pažnje i o čemu ta pažnja ovisi, itd.“ (Rojko, 2012, 73).

Kao što je već dobro poznato, nastava Glazbene kulture u osnovnoj školi i nastava Glazbene umjetnosti u srednjoškolskom obrazovanju pripadaju umjetničkom području čija je svrha prema *Nacionalnom okvirnom kurikulumu* (MZO, 2011, 208), osposobiti učenike za učenje i razumijevanje različitih vrsta umjetnosti kako bi mogli što bolje razumjeti sebe i svijet pomoću umjetničkih djela i medija, ali i izraziti svoje osjećaje, iskustva, ideje i stavove umjetničkim aktivnostima i stvaralaštvom. Rojko (2012) za sadržaj slušanja objašnjava kako on može i mora biti sve što je sadržaj rada u glazbenoj nastavi. To bi značilo da sva znanja i spoznaje o glazbi kao što je intonacija, ritam, instrument, ali isto tako karakteristike određenog umjetničkog razdoblja ili stil pojedinog skladatelja učenici moraju upoznati upravo slušanjem. Ovo ponovno potvrđuje kako je priroda glazbenih znanja takva da se sva znanja moraju upoznavati na temelju slušanja. S druge strane aktivnost slušanja glazbe osim ove didaktičke uloge ima i drugu dimenziju, a to je da se umjetnička glazba sluša s namjerom da se glazba upozna i doživi kao umjetnost te da ona tako upoznata i umjetnički proživljena postigne određene umjetničke učinke među kojima je najvažniji razvijanje glazbenog ukusa. O ovom aspektu slušanja glazbe više se može govoriti u nastavi Glazbene umjetnosti nego nastavi Glazbene kulture, što zbog dobi učenika, što zbog nastavnog sadržaja u odgojno-obrazovnim razdobljima. Rojko (2012) ističe kako se slušanjem, a ne vlastitim muziciranjem, jedino može razvijati auditivna sposobnost.

Prilog *aktivno*, koji uvijek stoji uz radnju slušanja glazbe, je upravo ono što čini veliku ulogu u ostvarenju cilja nastave glazbe. Još jedna odlika koja karakterizira aktivno slušanje je višekratno slušanje umjetničke glazbe čemu se teži u odgojno-obrazovnoj praksi. Autorice Vidulin i Martinović (2015) navode da što se češće susrećemo i upoznajemo s umjetničkom glazbom, ona će nas svaki put iznova dotaknuti i zaintrigirati, uvesti nas u drugu dimenziju, obogatiti novim znanjima i vještinama te omogućiti otkrivanje novih emocija. Višekratnim slušanjem umjetničke glazbe bolje ćemo tu glazbu shvatiti, a tada i lakše prihvatiti. Naravno, u praksi je to teško moguće zbog preobilnog sadržaja i premale satnice predmeta, posebice u gimnaziji. Ovo je i razlog propitivanja kolika je zainteresiranost učenika za umjetničku glazbu izvan same nastave Glazbene kulture ili Glazbene umjetnosti.

Dok s jedne strane u ovom otvorenom modelu vidimo veliku slobodu pri odabiru svega što je već navedeno te kako to otvara učitelju mogućnost za iskušenje svoje kreativnosti, s druge strane, u obveznom programu, odnosno slušanju glazbe, uočavamo raznolikost glazbe s kojom će se učenici upoznati tijekom nastave glazbe. „Slušanjem glazbe i analizom glazbenih djela te pjevanjem i sviranjem stječu se osnovna glazbena znanja i razvija

glazbeno umijeće“ (Vidulin, 2013, 205). Osim sa sadržajne strane, otvorenost u nastavi se može sagledati i s ostalih didaktičkih aspekata te se tako razvija visoki stupanj elastičnosti u realizaciji nastavnog procesa. To nam potvrđuje i Škojo (2016, 233): „Otvoreno usmjerenje nastave glazbene umjetnosti značilo bi utemeljiti didaktički optimalni proces poučavanja s naglaskom na didaktički pluralizam nastavnih strategija, usmjerenih na učenika kao aktivnog sudionika i suorganizatora cijelog procesa.“

Uz načela učenja i podučavanja koja su navedena u *Nacionalnom okvirnom kurikulumu*, Kurikulum (MZO, 2019) predmeta Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti temelji se na četiri načela. Prvo načelo je *psihološko načelo* koje označuje kako se učenjem i podučavanjem glazbe ostvaruje potreba za kreativnim izrazom te kako sudjelovanjem u glazbenim aktivnostima učenici učvršćuju svoj odnos s glazbom. *Kulturno-estetsko načelo* označuje izravan ili neizravan susret učenika s glazbom kojim se razvija njihov glazbeni ukus te tako stječu sposobnost vrednovanja glazbe te izražavanja vlastitih stavova o glazbi. *Načelo sinkroničnosti* podrazumijeva glazbu u središtu interesa koja se promatra sa svih aspekata, a ne samo povijesnog. Posljednje načelo je *načelo interkulturalnosti* koje se odnosi na upoznavanje glazbe vlastite kulture, ali i glazbe različitih kultura, naroda, religija i običaja.

3.1. METODIČKI PRISTUP AKTIVNOM SLUŠANJU GLAZBE

Kako bi nastava Glazbene kulture/Glazbene umjetnosti bila što uspješnija, učenik mora biti u središtu te nastave. Promatranje i uvažavanje učenika kao cjelovite osobe, prihvaćanje njegovih interesa i potrebe omogućuje put prema kvalitetnom obrazovanju koje podrazumijeva ne samo stjecanje znanja i vještina, nego i razvijanje učenikove samostalnosti, poticanje na praktični rad, primjenu usvojenog znanja i samoprovjeru uspjeha. Zato bi glazbeni pedagozi, navodi Senjan (2018), trebali težiti ne samo korisnim, nego i zanimljivim nastavnim programima jer učenici već od srednje škole formiraju svoje stavove o glazbi, ali i o nastavi glazbe, čime su očekivanja od nastavnog predmeta, odnosno kriteriji glazbenih preferencija, veći. Poželjno je oslušivati učenikove ambicije i interese te ih poticati na sudjelovanje u kreiranju i predlaganju redoslijeda nastavnog sadržaja.

Kako bi se postigla aktivnost učenika pri slušanju glazbe u nastavi potrebno je vođenje kroz slušanje koje se ostvaruje putem nekoliko koraka. Rojko navodi sljedeće korake (Požgaj, 1957 prema Rojko, 2012): prvi korak je *priprava za slušanje* što znači stvaranje raspoloženja, a zatim *doživljaj glazbenog djela* što se odnosi na slušanje i doživljavanje onoga što se sluša. Slijedi *shvaćanje* odnosno zapažanje izražajnih elemenata, shvaćanje i udublјivanje u sadržaj nakon čega dolazimo do *izražavanja dojmova i prosuđivanja*. Posljednji korak je *razgovor i podučavanje* koji je praćen teoretskim, tehničkim, formalnim, stilskim i povijesnim napomenama nastavnika. Zamjerka koju Rojko navodi uz ove korake je ta da se *priprava za slušanje* smatra stvaranjem raspoloženja koje će biti prikladno za ugođaj i sadržaj skladbe koju će slušati. Priprava za slušanje treba podrazumijevati pripremanje učenika na ono što treba istaknuti ili posebno slušno prepoznati pri slušanju glazbenog primjera bez odavanja ikakvih povijesnih činjenica o skladbi ili skladatelju.

Pri odabiru glazbenih vrsta i glazbenih oblika za obradu u nastavi Glazbene umjetnosti trebalo bi težiti raznolikosti stilskih izričaja jer, ukoliko je glazba atraktivna i adekvatno metodički obrađena, probudit će motiviranost kod učenika za daljnje glazbeno podučavanje. Potrebno je izbjeći sav nepotreban i eventualno nezanimljiv sadržaj, a pogotovo ako je riječ o opsežnim povijesnim činjenicama i korelacijama. Naime, nastava Glazbene umjetnosti prema suvremenim nastojanjima u svojoj biti ne bi trebala imati isključivo teorijsko proučavanje kronologije povijesti glazbe, već upoznavanje i razumijevanje same glazbe što se postiže upravo aktivnošću slušanja glazbe te ćemo na taj način razvijati kritičko mišljenje slušatelja

glazbe. Kritičko slušanje glazbe potiče se upoznavanjem isključivo umjetničke glazbe. Prema suvremenim principima, ono se može razvijati i intenzivnijim uvođenjem različitih vrsta glazbe kao što su tradicijska, popularna, jazz, etno glazba, interkulturalna glazba, glazba medija, filmska glazba i tako dalje, i to tijekom cijelog srednjoškolskog obrazovanja. Kod učenika će se razvijati samostalno shvaćanje skladbi te će se izražavati stručnim glazbenim jezikom, a korištenjem informacijske tehnologije i društvenih mreža težit će uključivanju glazbe s kojom se susreo u nastavi i u svoje slobodno vrijeme. Svi zadaci koje nastavnik daje učenicima trebali bi se temeljiti na slušanju i analizi glazbenog djela te na samostalnom otkrivanju novih kvalitetnih glazbenih izričaja. Takvi zadaci, primjerice, mogli bi biti samostalno pronalaženje glazbenih djela u okviru zadanih tema ili pronalaženje glazbeno-stilskih izričaja umjetničke, popularne ili tradicijske glazbe, poticanje na dodatno upoznavanje opusa pojedinog skladatelja, kvalitetnih izvođača, poticanje na obradu umjetničke glazbe u suvremenim izričaju, a potom uspoređivanje različitih interpretacija iste skladbe i tome slično. Ovakvim zadacima razvijao bi se estetski interes i svijest o kvaliteti glazbe koja se obrađuje u nastavi i koju mediji nameću vršnjacima (Senjan, 2018). Senjan (2018) navodi kako je, s obzirom da učenici svoje preferencije slušanih skladbi najčešće temelje na emocijama i trenutnom raspoloženju, nužno učenike osvijestiti da su upravo interes, otvorenost i stavovi prema kvalitetnoj, odnosno stavovi prema nekvalitetnoj glazbi ključni za njihovo oblikovanje glazbenog ukusa i razvoj kulturnog identiteta. S obzirom da su veliki dio slobodnog vremena mladi okruženi glazbom, odnosno pasivnom ili aktivnom slušanju glazbe koju oni preferiraju, trebalo bi, ako je moguće od strane glazbenih pedagoga posvetiti se skrivenom kurikulumu. Dobrota (2016) uočava da se glazbene preferencije formiraju prema utjecajima formalnih, ali i informalnih faktora pa prema tome u nastavi glazbe je poželjno kombinirati formalne i informalne načine podučavanja i učenja glazbenih sadržaja, što zahtijeva proširivanje nastavnih sadržaja uvođenjem popularne glazbe i glazbe svijeta. Takva će znanja učenicima pomoći u generiranju opće i glazbene kulture kao i razumijevanju umjetnosti općenito. Na taj način moći će aktivnije pratiti koncertna i druga umjetnička događanja te kritički pristupiti glazbi svih vrsta i stilova što je ujedno i svrha nastave glazbe.

Rojko (2012, 92) navodi: „Možda nećemo uspjeti razviti ljubav za glazbu, ali ćemo možda ostvariti pomak tolerancije, spriječiti averziju, odnosno razviti kod učenika tzv. kritičku distancu...“. Cilj nastave glazbe ne temelji se na tome da učenici „obožavaju“ glazbeno djelo s kojim se susreću u nastavi. Ono čemu se teži pri slušanju u nastavi glazbe jest objektivno poznavanje. Tijesno povezana uz aktivnost slušanja je i obrada muzikoloških

sadržaja čiji konkretan izbor ovisi o cilju predmeta prema čemu ćemo olako reducirati muzikološke sadržaje koje treba poznavati suvremeno obrazovan čovjek. „Slušajući djelo aktivno, svjesno, s unaprijed postavljenim zadacima, učenik će opažati činjenice potrebne za misaoni rad na stvaranju generalizacija“ (Rojko, 2012, 91).

U učenju i podučavanju glazbe sve se aktivnosti moraju temeljiti na slušnom iskustvu. Aktivnim slušanjem, koje između ostalog podrazumijeva analitički usmjereno i višekratno slušanje glazbenog djela, glazba se upoznaje i proživljava. S metodičke strane upoznaju se glazbeno-izražajne sastavnice, princip organizacije glazbenog djela (glazbeni oblici, glazbene vrste) te obilježja glazbenih djela iz svih područja svijeta i iz različitih kultura. Slušanje i upoznavanje glazbenog djela daje prostora za estetski odgoj učenika pri čemu glazbeno djelo i upoznavanje njegove vrijednosti postaje cilj nastave glazbe. Muzikološki sadržaj, koji pogrešnim pristupom ponekad prednjači nad samim slušanjem i upoznavanjem glazbe, u ovom slučaju upoznaje se naknadno, odnosno proizlazi iz aktivnosti slušanja glazbe. Učenike treba upoznati s glazbenim djelima različitih razdoblja, stilova, vrsta i žanrova, kako bi se uspostavila vrijednosna mjerila za estetsko i kritičko doživljavanje glazbe te kako bi se razvio glazbeni ukus (Senjan, 2018).

Kako bi se slušano umjetničko djelo doživjelo potrebno je višekratno slušanje. Glazba je umjetnost koja se dogodi u trenutku i kao takva, nakon slušanja, ona postoji samo u našem pamćenju. Upravo zbog toga jednokratno slušanje glazbe nije zadovoljavajuće. Za doživljaj, upoznavanje, a na kraju i upamćivanje glazbenog djela, potrebno je višekratno slušanje, a to bi značilo da se skladbu treba slušati više puta tijekom sata i školske godine ili tijekom više godina (Senjan, 2018).

Kako bi se potaknulo aktivno slušanje umjetničke glazbe u nastavi, potrebno je djelo koje će se slušati pažljivo i metodički ispravno prezentirati učenicima. Priprema za slušanje, koja mora biti prije svega glazbena, odnosno usmjerena na glazbu, mora biti metodički i didaktički odgovarajuća, jer se može dogoditi da učenici neće doživjeti glazbu. Prepuštanje učenika neposrednom djelovanju glazbe bez prave pripreme za slušanje je pogrešan način jer spontani doživljaj glazbenog djela nije moguć. Zbog ovoga, ali i zbog mnogih drugih razloga, u glazbenoj pedagogiji stalno se nameće pitanje kako motivirati učenike za aktivno slušanje glazbe. Prije slušanja svakako ne treba govoriti o glazbi, već treba pustiti da glazba "govori sama o sebi". Takvo pozorno, motivirano i zainteresirano slušanje glazbe postiže se zadavanjem zadataka neposredno prije slušanja. Zadaci moraju biti prilagođeni dobi učenika.

Oni će zaintrigirati učenike jer će pomoću njih uočiti određene glazbene sastavnice. Glazbene sastavnice koje se mogu uočavati tijekom slušanja su: izvođači, tempo, dinamika, ritam, mjera, tema, slog (jednoglasje ili višeglasje - homofonija ili polifonija), ugođaj, jezik, ime skladatelja ili naziv skladbe glazbenog djela koje učenici već poznaju. Pri svakom slušanju ne treba određivati sve prethodno navedene glazbene sastavnice nego zadaci ovise o glazbenom djelu koje se sluša te o cilju koji se želi postići slušanjem. Izvršavajući zadatke učenici će nesvjesno "upijati" glazbeno djelo. Ovdje je riječ o vrlo jednostavnoj glazbenoj analizi djela, ali to ne umanjuje prvobitni cilj, a to je aktivno slušanje glazbenog djela. Nakon odslušanog slijedi *emocionalna stanka* – nekoliko trenutaka tišine. Potom slijedi razgovor o odslušanom djelu. Razgovor treba biti pravilno metodički vođen. Učenici će iznositi svoje odgovore, razmišljanja i koje su glazbene sastavnice uočili tijekom slušanja. Ovaj razgovor motivirat će učenike za daljnje slušanje skladbe. Analiza odslušanog glazbenog djela mora ići do onih detalja do kojih se može doprijeti samo slušanjem (Šulentić Begić, 2012).

4. GLAZBENI UKUS

Riječ *ukus* dolazi od latinske riječi *gustus*, a označava smisao za lijepo, odnosno sposobnost prosuđivanja estetskih predmeta i općenito lijepoga (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*, 2020). Senjan (2018) iznosi kako je glazbeni ukus složeno i kompleksno područje jer je istovremeno usmjeren na široko područje *glazbe* i na područje *ukusa* koji je svojstven svakoj osobi. Glazba je prisutna u svim segmentima čovjekovog života. Ona zauzima središnje mjesto u nizu socijalnih aktivnosti, utječe na čovjekovo raspoloženje, ima veliki utjecaj na razmišljanje, stavove i vrijednosti pojedinca, ali može biti prisutna i u izražavanju identiteta i vrijednosti cijele nacije ili kulture. Zbog ovakve rasprostranjenosti i sveprisutnosti glazbe ne čudi činjenica kako na samu aktivnost slušanja, odnosno odabir glazbe, njezino estetsko procjenjivanje, ali i na općenitu procjenu sviđanja utječu mnogobrojni individualni, socijalni, kulturni i drugi čimbenici. Šulentić Begić (2009) navodi kako na glazbeni ukus odnosno njegovu profinjenost utječe estetski odgoj pomoću kojeg osoba može prepoznavati „lijepo“ i razlikovati lijepu glazbu od one koja to nije.

Termin *estetika* prvi je upotrijebio njemački filozof Alexander Gottlieb Baumgarten te ju definira kao kritiku ukusa odnosno kao znanost osjetilne spoznaje. U filozofskom smislu estetika se odnosi na osjetilno doživljavanje i izražavanje sebe i svijeta dok se s umjetničkog aspekta ona bavi pitanjima lijepoga u umjetnosti i umjetničkom stvaralaštvu (Dobrota i Reić Ercegovac, 2016). Pojam estetika različito se definira. Neki smatraju da je estetika stav prema umjetnosti zasnovan na znanju i određenim mišljenjima. Neki je definiraju kao znanost koja iz prirode i ukusa izvodi pravila i načela umjetnosti, odnosno kao filozofiju umjetnosti, vrednovanje umjetničkih djela ili teoriju lijepoga. Supičić (2006) iznosi kako neki autori smatraju da je definiranje estetike nemoguće kao ni utvrđivanje područja ili granica njezinih istraživanja.

„Odgajati mlade generacije za ljepši život znači pedagoški omogućiti svakom djetetu, svakom članu društvene zajednice svestrani razvitak njegove snage i sposobnosti za slobodnu primjenu u društvenoj djelatnosti“ (Požgaj, 1950, 3). Estetski odgoj je bitan u životu svakog pojedinca jer se tako razvija osjećaj za ljepotu u prirodi, životu i umjetnosti i stoga je vrlo važna njegova uloga od najranije dobi djece jer će njegova prisutnost razvijati sposobnost pronalaženja i usvajanja lijepoga u svojoj okolini i umjetničkim djelima (Požgaj, 1950).

Estetski odgoj učenika ne znači samo odgoj za lijepo u umjetnosti nego ga je potrebno shvaćati i šire, odnosno kao odgoj za lijepo u umjetnosti, ali i izvan nje: u prirodi, u radu, u životu općenito. Zadaci estetskog odgoja u teoriji su poredani taksonomski, a to su: razvoj sposobnosti opažanja, doživljavanja, vrednovanja i ostvarenja lijepoga. Šulentić Begić (2009) navodi kako na profinjenost ukusa utječu urođena dispozicija i estetski odgoj, a estetski odgojena osoba bi trebala biti osposobljena da estetski prosuđuje odnosno da prepoznaje „lijepo“.

Glazbeni estetski odgoj je također vrlo značajan u životu svakog pojedinca jer ga on osposobljava za aktivno sudjelovanje u glazbenom životu te razvija njegov glazbeni ukus. Takav odgoj osposobit će pojedinca za rasuđivanje o umjetničkom djelu, razumijevanje lijepoga, razlikovanje onoga što je doista lijepo od lažno lijepoga te će ga poticati na samostalno stvaranje lijepoga u raznim granama umjetnosti. Požgaj (1950) iznosi kako će život glazbeno estetski odgojenog pojedinca biti ne samo vrjedniji, nego će i preobražavati život svoje okoline.

U nastavi glazbe, kao i u nastavi likovne umjetnosti i književnosti, uvijek se smatralo, a i podrazumijeva se kako je sveopće prisutan estetski odgoj učenika. Rojko (2012) smatra kako za nastavu Glazbene kulture ima vrlo malo prostora za estetski glazbeni odgoj učenika zbog preobilnih nastavnih sadržaja koji bi se trebali obraditi u tako maloj satnici predmeta. U nekim nastavnim područjima estetskog odgoja nema i jednostavno ga ne može biti kao što je *glazbeno opismenjavanje i usvajanje muzikoloških sadržaja*, a nastavna područja u kojima bi se on teorijski i mogao ostvariti, kao što su *pjevanje, sviranje i stvaralaštvo* ne ostvaruje se jer te aktivnosti ne mogu doći do one razine kvalitete koja bi se mogla smatrati umjetničkom, odnosno estetskom. Jedino područje u glazbenoj nastavi u kojem je moguć estetski odgoj jest *slušanje glazbe* što znači da je mogućnost estetskog odgoja u nastavi glazbe upravo proporcionalna s količinom vremena posvećenog toj aktivnosti. U općeobrazovnoj srednjoj školi jedini oblik razvoja i oblikovanja glazbenog ukusa postiže se slušanjem i analizom glazbe te odlascima na koncerte umjetničke glazbe. Kod estetskog odgoja u ovom nastavnom području nailazimo i na mnogo problema. Nastavno područje *slušanje glazbe* ušlo je najkasnije u nastavni program, a uz ovu činjenicu rijetko nailazimo i na adekvatnu opremljenost škola pomoću koje bi ovo nastavno područje zadovoljavalo svoju ulogu u potpunosti. Također, jedan od najvećih problema je već spomenuta mala satnica i vrijeme koje je posvećeno ovoj aktivnosti (Rojko, 2012).

Požgaj (1950) tvrdi da u učenika nećemo razvijati estetski osjećaj zadavanjem pravila i učenjem nekakve određene građe, niti je glazbeno-estetski odgoj poseban predmet ili disciplina u nastavi glazbe. Potrebno je u svakom trenutku pokazivati učenicima razliku lijepoga i nelijepoga, skladnoga i neskladnoga, ukusnoga i neukusnoga, kao na primjer kod slušanja i pjevanja pjesama. Učenike treba navoditi na opažanje estetskih elemenata, pružati im što više mogućnosti da osjete, uživaju u ljepoti te da stvaraju estetske navike.

Estetski odgojen pojedinac može prepoznati lijepu glazbu od one koja to nije, a o tome govori i prvi moderni estetičar glazbe Hanslick u svojem djelu *O muzički lijepom*. Hanslick smatra da u današnjem društvu prevladava „estetika osjećaja“ odnosno glazba se doživljava kao prijenosnik osjećaja i sve je usmjereno na buđenje osjećaja u slušatelja. On naime osuđuje takvo razmišljanje jer njemu glazba predstavlja „zvučne pokretne forme“ te smatra da lijepo u glazbi jedino leži u glazbi samoj, tonovima i njihovim međusobnim vezama. Današnja mladež prije svega sluša popularnu glazbu koja je zapravo „glazba osjećaja“ te ih kao takva estetski ne odgaja. Iz toga zaključujemo kako važnu ulogu u estetskom glazbenom odgoju ima upravo glazbena nastava gdje se učenici susreću s umjetnički lijepom glazbom te će ona kao takva svojim umjetničkim vrijednostima doprinijeti izgradnji glazbenog ukusa slušatelja (Šulentić Begić, 2010).

4.1. UTJECAJ MEDIJA NA GLAZBENI UKUS UČENIKA

U današnje vrijeme gotovo je nemoguće razmatrati bilo kakve aspekte života mladih, a da se u obzir ne uzima utjecaj medija. Bez obzira na sve dobrobiti koje nam nude nova tehnologija i mediji, bilo u nastavi ili u životu općenito, oni sve više potiskuju druge čimbenike u socijalizaciji i odgoju djece i mladih kao što su škola ili obitelj te utječu na formiranje životnih stilova iako se čini da je odgojnih sadržaja sve manje, a manipulativnih sve više. Razvoj računalne tehnologije i digitalne revolucije uvelike je utjecao i neprestano utječe na kulturološki i civilizacijski pomak čovječanstva. Djeca, mladi, ali i ljudi starijih životnih dobi neprestano se suočavaju s brojnim suvremenim izazovima koji prisutnošću interneta i drugih medija omogućuju nove dimenzije življenja (Milinović, 2018). Miliša i Milačić (2010) navode medije kao izvor manipulacije djece i mladih te kako su mediji pod pritiskom da stalno proklamiraju nove proizvode i tako manipuliraju potrebama svih populacijskih segmenata društva. Uzimajući ovu činjenicu u obzir postavlja se pitanje kako se uopće razvija glazbeni ukus u djece i mladih.

Zahvaljujući napretku informacijske tehnologije otvaraju se mnogobrojne mogućnosti za učinkovitiju suradnju između učenika i nastavnika. Vrijednosti didaktičkih medija za odgoj i obrazovanje je u tome što omogućuju samostalni rad učenika, lakše upoznavanje nastavnih sadržaja te uspješnije učenje uočavanjem, istraživanjem ili rješavanjem problema. Zbog ovih razloga, kao i zbog njihove sve veće dostupnosti, danas se sve češće različiti mediji koriste u nastavi na svim stupnjevima odgoja i obrazovanja. Konkretno odabir medija za nastavu ovisi i o ciljevima i sadržajima nastave, psihofizičkim osobinama učenika, stavovima i kompetencijama učitelja/nastavnika te ekonomskim uvjetima (Svalina, 2015). S druge strane, mediji koji se nude u slobodno vrijeme, odnosno izvan nastave kao što su tisak, radio, TV programi, internet i tome slično nude sve više zabavnog sadržaja nego informativnog, obrazovnog ili znanstvenog. Mladi s lakoćom prihvaćaju taj sadržaj i vrlo lako svladavaju novu tehnologiju i navedene promjene (Milinović, 2018).

Mnoga istraživanja o slobodnom vremenu djece i mladih ukazuju da ispitanici najviše vremena provode slušajući glazbu putem različitih medija. Glazba je razvojem tehnologije postala pristupačnija nego ikada prije. Pripadnici svih dobnih skupina, a ponajviše mladi, u svojim domovima, na poslu, vani u prirodi i na ostalim mjestima gdje se svakodnevno kreću imaju priliku putem raznih elektroničkih uređaja potpuno neograničeno i po svome ukusu

birati upravo onu glazbu koju u tom trenutku žele slušati (Milinović, 2018). U istraživanju provedenom među osječkim gimnazijalcima (Milinović, 2018) utvrđeno je kako su od glazbenih žanrova koje preferiraju mladi, danas najpopularniji pop, rock, turbofolk, hip-hop, EDM (electronic dance music), techno i metal. Također su rezultati pokazali slabu učestalost pojavljivanja umjetničke glazbe na društvenim mrežama kao i na neznatan utjecaj nastave Glazbene umjetnosti na glazbene preferencije gimnazijalaca. Kultura, umjetnost i umjetnička glazba rijetko su, u današnje vrijeme, predmet interesa učenika i mladih općenito. Glazba kojoj su danas naklonjeni su najčešće trenutne glazbene atrakcije, izvođači ili stilovi. Glazba se danas najviše stvara za masovnu publiku koja je nezainteresirana za kritičku analizu i vrednovanje onoga što im se nudi. Postaju pasivni potrošači ponuđenog, odnosno pasivni slušatelji glazbe. Mediji podilaze publici radi postizanja što veće slušanosti ili gledanosti, što za njih znači veću zaradu, dok s druge strane glazba istinske estetske i umjetničke kvalitete ne pronalazi put do slušatelja. Lipsman (2012 prema Vidulin, 2013) smatra da je današnja glazba, koja se proizvodi i više nego što je potrebno, rezultat bavljenja glazbom na površan, gotovo mehanički način u vremenu u kojem je dovoljno zgotoviti proizvod, opremiti ga na način koji jamči brzu i dobru zaradu te plasirati bez poštivanja kriterija kvalitete. O hiperprodukciji glazbe progovara i Vidulin (2013) koja navodi kako se upravo zbog toga nastava glazbe uz primjenu suvremene nastavne tehnologije treba omogućiti da estetski vrijedna glazba dopre do učenika kako bi oni, slušajući ju, upoznali glazbenike koji su svojim snažnim stvaralačkim impulsima zadužili čovječanstvo, potom shvatili vrijednost pojedinog djela i naposljetku mogli pojmiti što je to što ga činim „vječnim klasikom“.

Prema nekim istraživanjima smatra se da se glazbeni ukus formira u adolescentskoj dobi, točnije kod dječaka od trinaeste do šesnaeste godine, a kod djevojčica nešto malo ranije, od jedanaeste do četrnaeste godine života. U današnje vrijeme čovjek je okružen medijima od najranije moguće životne dobi te oni u tom razdoblju života iako pasivno, svejedno utječu na razvoj djeteta. Jedna od najpoznatijih teorijskih modela glazbenih preferencija je *Interaktivna teorija glazbenih preferencija (The Interactive theory of music preference)* belgijskog skladatelja i orguljaša Alberta LeBlanca (1981). Teorija nudi hijerarhijski organizirane razine varijabli koje utječu na glazbene preferencije. Podijeljene su u osam skupina. Osmo razina modela odnosi se na glazbu i okolinu dok se treća, četvrta, peta, šesta i sedma odnose na aktivnost samog slušatelja (Dobrota, 2012). Upravo ta osma razina modela obuhvaća devet varijabli od kojih su četiri varijable povezane sa samim sadržajem, a to su fizičke osobine podražaja, složenost podražaja, referentno značenje podražaja i kvaliteta izvedbe dok ostalih

pet varijabli govori o kulturnim utjecajima među kojima su u prvom redu mediji, zatim skupina vršnjaka, obitelj, pedagozi i autoriteti. Rezultati istraživanja koje su provele Dobrota i Reić Ercegovac (2009) potvrdili su utjecaj sociodemografskih varijabli na glazbene preferencije slušatelja te na poznavanje glazbenih stilova. Glazbeni ukus sudionika u tom istraživanju bio je najviše orijentiran prema popularnoj glazbi što je i bilo očekivano jer se radilo o ispitanicima adolescentske dobi. Glazba ima važnu ulogu u osobnom i društvenom životu adolescenata. Provedena su mnoga istraživanja kojima se pokušalo utvrditi zašto je glazba toliko važna u životu mladih te kako adolescenti aktivno koriste glazbu da bi zadovoljili određene društvene, emocionalne i razvojne potrebe (Arnett, Larson, Offer, 1995; Rubin, 1994 prema Reić Ercegovac, Dobrota i Surić, 2017). Rezultati istraživanja provedenog među engleskim adolescentima (North, Hargreaves i O’Neill, 2002 prema Reić Ercegovac, Dobrota i Surić, 2017), u kojemu autori propituju važnost glazbe i razloge zbog kojih mladi slušaju i izvode glazbu, pokazali su kako glazba ima važnu ulogu u njihovim životima te da im ona omogućuje istaknuti se u vanjskom svijetu i zadovoljava njihove emocionalne potrebe. Također, istraživanjem koje su proveli Tarrant i North (2002 prema Reić Ercegovac, Dobrota i Surić, 2017) u kojemu se isto propituju razlozi slušanja glazbe među mladima izdvojena su tri faktora, a to su: 1.) slušanje glazbe zbog „samoaktualizacije“; 2.) slušanje glazbe za ispunjavanje emocionalnih potreba; 3.) slušanje glazbe za ispunjavanje društvenih potreba. Rentfrow i Gosling (2006 prema Reić Ercegovac, Dobrota i Surić, 2017) naglašavaju vezu između glazbenih preferencija i osobina ličnosti koje se oblikuju putem društvenih interakcija pojedinca, u prvom redu djelovanjem masovnih medija, vršnjaka i suvremenih kulturnih trendova. Stoga je logično očekivati da se veza između osobina ličnosti i glazbenih preferencija mijenja i to s obzirom na društveni status i područje iz kojeg pojedinac potječe, ali i s obzirom na dob onoga koji promatra.

Zaključujemo kako današnji masovni mediji uvelike utječu na glazbeni ukus djece i mladih te da, u većini slučajeva, glazba s kojom se susreću nema odgojnu ulogu kao što je glazba s kojom se susreću u nastavi glazbe. Harland (2000) govori o kulturnoj disonanci između sadržaja nastave glazbe u srednjoj školi i glazbe koju tinejdžeri slušaju izvan škole, ali i nedostatak motivacije koja je povezana sa slabom i nedovoljnom osposobljenosti glazbenih pedagoga. Činjenica je da sadržaj predmeta nije prilagođen izazovima i promjenama modernog društva. Dobrota (2016) je provela istraživanje čiji rezultati ukazuju na to da učenici u školi traže glazbu sličnu onoj koju slušaju u svoje slobodno vrijeme te da ne vide povezanost između glazbe u „stvarnom svijetu“ i glazbe u školi.

4.2. UTJECAJ SLUŠANJA GLAZBE NA GLAZBENI UKUS UČENIKA

U nastavi Glazbene kulture, a kasnije i Glazbene umjetnosti, učenici upoznaju umjetničku glazbu. Ne samo da nam tome svjedoče *Nastavni plan i program za osnovnu školu* (MZOŠ, 2006), potom *Nastavni program za gimnazije* (MKP, 1994), nego i mnogi drugi članci i istraživanja koja govore o povezanosti učenika s umjetnošću, ili točnije s glazbenom umjetnošću. „Kroz ciklus glazbenoga obrazovanja u školi upoznat će brojna djela iz područja umjetničke glazbe, razvit će sposobnost percepcije – slušanja i analiziranja glazbenih djela, naučit će doživljavati i intelektualno pratiti glazbeno djelo, a na taj način, učiti će o glazbi. Aktivnim slušanjem, zapažanjem glazbenih sastavnica, procjenjivanjem i vrjednovanjem glazbene građe spoznat će vrijednost umjetničke glazbe i započet će njegovo senzibiliziranje za glazbenu umjetnost“ (Vidulin i Martinović, 2015, 574). Ovaj citat nas odmah usmjerava i na sve ono što učenici mogu dobiti glazbenim obrazovanjem. Tomu se nadovezuje Vidulin (2013), tj. ista autorica navodi kako svrha nastave Glazbene umjetnosti teži odgoju i obrazovanju kritičkog slušatelja i poznavatelja glazbe koji će biti aktivni sudionik života svoje sredine i posjetitelj kulturnih događanja. Također, Vidulin (2013) navodi kako je prema Nacionalnom okvirnom kurikulumu svrha umjetničkog područja u koje, naravno, pripada i Glazbena umjetnost, osposobiti učenike za razumijevanje umjetnosti. Uz ovo, naglasak se stavlja i na osposobljavanje učenika za učenje različitih umjetničkih sadržaja te na razumijevanje sebe i svijeta pomoću umjetničkih djela i medija pa da tako umjetničkim aktivnostima izraze svoje osjećaje, iskustva, ideje i stavove.

Težište je usmjereno prema aktivaciji učenika, odnosno da on sam uči, usvaja i proživljava umjetnost, odnosno glazbu. Vidulin i Martinović (2015) iznose kako se u današnjoj nastavi teži upoznavanju učenika s glazbenim djelima različitih vrsta, stilova i glazbeno-stilskih karakteristika te kako se upravo slušanjem glazbe i analizom glazbenih djela stječu osnovna glazbena znanja i umijeća, a čime se značajno doprinosi razvoju njihovog kulturno-umjetničkog identiteta. Prema Vidulin (2013) znanja i umijeća koja učenici steknu pomažu im u generiranju opće i glazbene kulture čime započinje njihovo razumijevanje (glazbene) umjetnosti. S tim znanjima moći će aktivnije pratiti koncertna događanja te se kritički odnositi prema glazbi svih vrsta i stilova. Ne samo da će moći aktivnije pratiti koncertna događanja i tome slično nego će moći biti aktivni sudionici glazbe kroz druge

aspekte. „Iskustva koja učenici steknu na nastavi glazbene kulture mogu pridonijeti povezanosti s glazbom i izvan škole: pjevat će ili svirati u amaterskom ansamblu te pratiti koncertni život svoga grada i okoline“ (Vidulin, 2013, 206). Vidulin (2013) navodi kako se cilj Glazbene kulture u osnovnim školama, uvođenjem Hrvatskoga nacionalnog obrazovnog standarda u osnovne škole i propisivanja novog nastavnog plana i programa, usmjerio na razvoj glazbene kulture učenika uspostavljanjem i usvajanjem vrijednosnih mjerila za kritičko i estetsko procjenjivanje glazbe.

Još od samih početaka, škola ima zadatak osposobiti učenike za uočavanje, doživljavanje, ostvarivanje i vrjednovanje lijepoga, dok im se s druge strane nudi svakovrsna glazba gdje se postavlja pitanje: kakva je to glazba koja se obilno nudi djeci i mladima i “odgaja” ih?! „Potreba za umjetnošću, kao i estetski odgoj, bitan je i sastavni dio razvoja i formiranja opće kulture čovjeka“ (Senjan, 2018, 76). Kultura čovjeka koju spominje Senjan (2018) razvija se kroz učenje, prepoznavanje i prihvaćanje glazbeno vrijednih ostvarenja. Razvoju kulture čovjeka može doprinijeti estetski odgoj koji se temelji na promatranju ljepote, kvalitete i smisla umjetničkog djela, a postiže se osjetilnom percepcijom, emocionalnim doživljavanjem i znanjem. Prema *kulturno-estetskom načelu* koje je vidljivo u koncepciji nastave glazbe, navodi se kako se estetskim odgojem razvija i oblikuje glazbeni ukus učenika.

„Glazba se danas ponajviše stvara za masovnu publiku, nezainteresiranu za kritičku analizu i vrednovanje onoga što im se nudi. Mediji – radio, TV, novine, portali – podilaze publici (auditoriju) radi veće slušivosti (gledivosti), a glazba istinske estetske i umjetničke kvalitete ne pronalazi puta do slušatelja“ (Vidulin, 2013, 202). Isto tako Vidulin (2013) navodi kako su kultura, umjetnost i umjetnička glazba rijetko predmeti interesa i refleksije učenika i mladih. Glazba kojoj su oni naklonjeni mahom su trenutne svjetske glazbene atrakcije, izvođači i/ili stilovi. Nikolić (2017) navodi kako se danas glazba koristi za upravljanje vlastitim raspoloženjem i uzbuđenjem, ali i za stvaranje okruženja u kojem se može manipulirati ponašanjem drugih ljudi. No, što se tiče učenika, pitanje je hoće li oni u svoje slobodno vrijeme odabrati kvalitetnu glazbu za slušanje kao što je ona s kojom se susreću u nastavi Glazbene kulture ili Glazbene umjetnosti.

Na temelju brojnih istraživanja s područja glazbenih preferencija Dobrota i Reić Ercegovac (2016) navode čimbenike koji utječu na glazbene preferencije te ih svrstavaju u nekoliko skupina, a to su: kognitivni čimbenici, emotivni čimbenici, fiziološki čimbenici,

kulturni i društveni čimbenici, ponavljanje i poznatost glazbe, karakteristike glazbe te osobine slušatelja. Senjan (2018) navodi kako je proučavanje glazbenih preferencija važno i u kontekstu nastave glazbe jer su razvoj stavova, mišljenja, motivacije i volje ključni za formiranje kritičkog odnosa prema glazbi koju učenici svakodnevno slušaju. Svjesnim poimanjem čimbenika koji utječu na glazbene preferencije učenika nastavnici mogu bolje razumjeti što i na koji način utječe na glazbeni ukus učenika. To će im pomoći i u oblikovanju nastavnog sadržaja kako bi nastava bila što učinkovitija.

Provedena su brojna istraživanja na području odgovora/reakcije slušatelja na glazbu koja su usmjerena na sve četiri dimenzije čovjeka prema interdisciplinarnoj antropologiji, a to su: tjelesna, emocionalna, društvena i duhovna. Miell, Hargreaves i MacDonald (2005) definirali su tri skupine odgovora slušatelja. *Fiziološki odgovori* su tjelesne reakcije na slušanu glazbu te oni ovise o karakteristikama umjetničkog djela kao što je glasnoća, tempo, složenost, karakter i tako dalje. *Emocionalni odgovori*, kao što i sam naziv kaže, odnose se na emocionalni doživljaj slušane skladbe koji će na kraju uvjetovati svidanje ili nesvidanje glazbenog djela. *Kognitivni odgovori* odnose se na pažnju, pamćenje, zapažanje i konačnu evaluaciju glazbenog djela kod slušatelja.

Razlozi zašto učenici slušaju glazbu, bilo umjetničku ili popularnu, te zašto im se neko pojedino glazbeno djelo s kojim se susreću u nastavi glazbe sviđa ili ne sviđa, nalaze se među brojnim čimbenicima koji mogu biti međusobno povezani i za svakog slušatelja su individualni. Stoga zaključujemo da će svaki učenik drugačije reagirati na glazbeno djelo te će se svačiji glazbeni ukus drugačije razvijati. Nastava glazbe ima značajnu ulogu u tome području i zato je potrebno neprestano unositi zanimljive i nove načine prezentiranja glazbenih djela kako bi učenici prihvatili, a potom i zavoljeli umjetničku glazbu, ali i umjetnost općenito.

5. KOMPETENCIJE NASTAVNIKA GLAZBENE UMJETNOSTI ZA ORGANIZIRANJE AKTIVNOG SLUŠANJA GLAZBE

Kompetencije označavaju skup znanja i vještina te pripadajuću samostalnost i odgovornost. Postoji više različitih kategorizacija kompetencija koje je osoba stekla tijekom učenja, ali gotovo u svim podjelama kompetencije se prikazuju kroz znanja, primjenu tih znanja te njihovu postignutu primjenu. Postignuta se primjena odnosi na uvjete u kojima se postiže primjena konkretnih znanja i vještina, uključujući prostorne, vremenske i druge uvjete MZO (2009). Agencija za znanost i visoko obrazovanje navodi da kompetencije predstavljaju dinamičnu kombinaciju kognitivnih i metakognitivnih vještina, znanja i razumijevanja, međuljudskih, intelektualnih i praktičnih vještina te etičkih vrijednosti. Cilj svakoga obrazovnog programa je upravo razvoj kompetencija.¹

Znanje označava skup stečenih i povezanih informacija. Ono se odnosi na činjenično i teorijsko, odnosno na stečene i zasebne informacije te njihovo povezivanje. Znanje se još definira kao sustav i logički pregled činjenica i generalizacija o objektivnoj stvarnosti koje se prihvaćaju i trajno zadržavaju u svijesti; skup činjenica, informacija i vještina stečenih izobrazbom ili iskustvom radi teorijskoga ili praktičnoga razumijevanja i rješavanja problema. (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2020*).

Vještine označavaju skup primjene znanja i upotrebe unaprijed poznatih načina rada u izvršavanju zadaća i rješavanju problema. Vještine se dijele na spoznajne (logičko i kreativno razmišljanje), psihomotoričke (fizička spretnost te upotreba metoda, instrumenata, alata i materijala) i socijalne (stvaranje i razvijanje međuljudskih odnosa) vještine. Vještine se odnose na sve ono što omogućava odgovarajuću primjenu znanja (činjenih i teorijskih), neovisno o tome da li se ta primjena odnosi na brzinu i količinu obrade informacija, odlučivanja ili fizičke reakcije, kao i ponašanja i odnose s drugima unutar različitih društvenih skupina ili pak kombinaciju različitih vještina. (*Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje, 2020*).

Ključni čimbenik u ostvarenju učinkovitosti nastave Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti je sam nastavnik. Njegova stručnost, predanost radu, komunikacijske vještine i kreativnost, navodi Škojo (2013), osnovni su preduvjet razvoja nastave glazbe u smjeru

---

¹ Agencija za znanost i visoko obrazovanje. Pristupljeno na: <https://www.azvo.hr/hr/pojmovnik/78-kompetencije>, 19.08.2020.

otvorenog i fleksibilnog nastavnog procesa. Važnost trajnog razvoja i proširenja kompetencija, kao i profesionalna uočljivost nastavnika, učenicima daje primjer uzornog, predanog rada i osobnog ulaganja u kulturni život. Izgradnja vlastitog sustava glazbenih kulturnih vrijednosti od velikog je značaja za kvalitetu života ne samo pojedinca nego i društva. Potrebno je ostvariti i kontinuiranu suradnju učenika, nastavnika i voditelja odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova i to na tri razine: unutar škole, unutar uže društvene zajednice te unutar lokalnih, regionalnih, državnih i međunarodnih profesionalnih organizacija (Senjan, 2018).

Zbog značajnih promjena koje se događaju na području odgoja i obrazovanja, nastavnicima se stalno nameću novi izazovi u osmišljavanju i realizaciji najučinkovitijih načina podučavanja te u uspješnom ostvarenju ishoda učenja. U *Odluci o donošenju kurikulumu za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj* koje je Ministarstvo znanosti i obrazovanja objavilo u Narodnim novinama 22. siječnja 2019. godine, a koja će na snagu stupiti od školske godine 2019./2020. vidimo značajne promjene koja se odnose na nastavu Glazbene umjetnosti koje će znatno utjecati na njezinu realizaciju, a isto tako i na kompetencije samog nastavnika. *Otvorenost* koja je novina u novom *Kurikulumu nastavnog predmeta Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije* potiče na još veći nastavnički doprinos u osmišljavanju i realiziranju nastave. Rojko (2009) navodi razloge zašto je područje slušanja i upoznavanja glazbe jedino obvezno nastavno područje te kako je ono uvjet opće kulture čovjeka. Zadatak škole je uvesti učenike u glazbenu kulturu što je i naznačeno kulturno-estetskim načelom, a to se postiže upravo slušanjem i upoznavanjem glazbe. Upravo *otvorenost* i fleksibilnost nastave u sadržajnom, metodičkom i pedagoškom pogledu, zahtijeva, a ujedno i motivira nastavnika da svoje kompetencije dovede do visoke razine profesionalnosti te da na njima neprestano radi. „Otvoreni program daje nastavniku slobodu da, kao odgovoran i kompetentan stručnjak, radi ono što misli da je glazbeno korisno za učenike konkretnoga razreda“ (Rojko, 2012, 133). Jasno je da bez adekvatnog angažmana nastavnika neće doći do bitnih promjena u praksi. Stoga je potrebno stalno osposobljavanje nastavnika.

Središnja tema pedagogije općenito, a tako i glazbene pedagogije, postaje upravo pitanje pedagoške i stručne kompetencije nastavnika. Pedagogija u današnje vrijeme nastoji istražiti, sagledati i doprijeti do što potpunijeg kompetencijskog profila suvremenog pedagoga. Brojni autori različito tumače i shvaćaju pojam kompetencije, ali ipak se mogu

pronaći i mnoga zajednička obilježja. Pod kompetencije možemo ubrajati kognitivne sposobnosti i vještine utemeljene na znanju koje se očituju u rješavanju određenog problema, ali isto tako i kao osobne sposobnosti po kojima pojedinac čini, izvodi, upravlja ili djeluje na razini određenog znanja, umijeća i sposobnosti koje se mogu očitovati u njegovom radu. Jurčić (2014) navodi kako svaki ljudski rad zahtijeva određenu kompetenciju te kako su oni u recipročnom odnosu. Kompetentnost nastavnika možemo shvaćati kao sustavnu vezu njegova znanja, sposobnosti, vrijednosti i motivacije. Složenost i odgovornosti nastavničke profesije te njezin značaj za razvoj pojedinca i društva ogleda se u osposobljenosti za mobilizaciju, upotrebu i integraciju postojećih, ali i u stjecanju i usavršavanju novih višeslojnih pedagoških i didaktičkih kompetencija (Jurčić, 2014). Kompetencijski profil nastavnika u suvremenoj školi nužno je promatrati s dvije strane. S jedne strane, nastavnika odlikuju pedagoške kompetencije, a s druge strane didaktičke, odnosno stručne kompetencije. Prema Jurčiću (2014) pedagošku kompetenciju nastavnika moguće je svrstati u osam dimenzija, a to su osobna kompetencija, komunikacijska kompetencija, analitička ili reflektivna kompetencija, socijalna, kompetencija, emotivna kompetencija, interkulturalna kompetencija, razvojna kompetencija i kompetencija u rješavanju problema.

Ključni čimbenik učinkovitosti nastave Glazbene umjetnosti sam je nastavnik. Njegova stručnost, predanost radu, komunikacijske vještine i kreativnost osnovni su preduvjet razvoja nastave glazbe u smjeru otvorenoga i fleksibilnoga nastavnog procesa (Škojo, 2013). Zbog značajnih promjena koje se sustavno odvijaju na području odgoja i obrazovanja, a u skladu s iznimnim zahtjevima modernog društva, nastavnici se danas nalaze pred stalnim izazovima, tj. kako osmisliti i realizirati najučinkovitije načine podučavanja i dovesti učenike do ostvarenja najpovoljnijih ishoda učenja (Škojo, 2016). Neprestani razvoj u smislu proširenja kompetencija, kao i profesionalnost nastavnika, učenicima daje uzoran primjer predanog rada. Kako je izgradnja vlastitog sustava glazbenih i kulturnih vrijednosti od velikog značaja za kvalitetu života ne samo pojedinca nego i društva, potrebno je ostvarivati kontinuiranu suradnju učenika, nastavnika i voditelja odgojno-obrazovnih i kulturnih ustanova i to na tri razine: unutar škole, unutar uže društvene zajednice te unutar lokalnih, regionalnih, državnih i međunarodnih profesionalnih organizacija (Senjan, 2017). Razvoj kompetencija nastavnika također se odražava na učenike i njihove kompetencije. Fleksibilan i suvremen kurikulum koji ispred pamćenja činjenica prednost daje proceduralnim znanjima, vještinama i razvoju sposobnosti, tj. kompetencijama, poželjan je i donosi najbolje rezultate. Takav kurikulum usmjeren na razvoj kompetencija, s učenikom u središtu interesa, ukazao je

na potrebu usmjeravanja i glazbene nastave i to s nastavnog sadržaja na konkretna znanja i sposobnosti te otvorio glazbenu nastavu prema uspješnom ostvarenju predviđenih ishoda učenja.

Područje slušanja glazbe je prema otvorenom modelu/kurikulumu obavezni dio dok su ostala nastavna područja/domene ostavljene nastavniku na izbor. U nastavi Glazbene kulture pri odabiru nastavnog sadržaja, kada je riječ o otvorenom modelu, nastavnik se vodi psihološkim i kulturno-estetskim načelom. Psihološko načelo podrazumijeva nastavnikovo osluškivanje učeničkih želja te on prema tome odabire nastavni sadržaj. Kulturno-estetsko načelo se vodi činjenicom da učenike treba „odgojiti“, odnosno poticati razvijanje njihovog glazbenog ukusa kako bi postali aktivni i kompetentni korisnici glazbene kulture (*Nastavni plan i program za osnovnu školu* 2006). U otvorenom modelu nastave koji se sada počinje sve više primjenjivati i u nastavi Glazbene umjetnosti, a osobito ako se nastava izvodi sinkronijskim modelom, aktivnost slušanja glazbe stavlja se u središte. Rojko (2012) ističe kako se slušanjem, a ne vlastitim muziciranjem jedino može razvijati auditivna sposobnost.

Što se tiče kompetencija nastavnika koje su potrebne za organizaciju aktivnosti slušanja glazbe svaka pojedina etapa slušanja zahtijeva određene kompetencije nastavnika. Upravo je na nastavniku veliki zadatak i odgovornost na koji će način učenici prihvatiti glazbeno djelo te hoće li im ono biti poticaj za daljnje slušanje. U prvoj etapi slušanja, a to je *priprava za slušanje*, potrebna je nastavnikova stručnost kojom će osmisliti određene zadatke koji su primjereni učeničkoj dobi te koji će ovisiti o glazbenom djelu koje se sluša. Pravilnim vođenjem učenici će doživjeti glazbeno djelo u pravom smislu kojemu i teži nastava glazbe. Bez određenih glazbenih relevantnih priprema glazba će projuriti mimo njihovih ušiju, ne ostavivši u svijesti nikakav utisak (Rojko, 2012). Učenici nemaju naviku slušanja umjetničke glazbe, a s druge strane to je glazba s kojom se ne susreću svakodnevno kao npr. s popularnom glazbom. Stoga je potrebno adekvatno stručno vođenje tijekom slušanja. Na nastavnicima je velika odgovornost jer imaju zadatak naučiti učenike kako slušati i što slušati. Glazbeno djelo je potrebno više puta slušati tijekom sata, a potom i tijekom školske godine. U tom smislu nastavnici moraju osmisliti kako zaintrigirati učenike za ponovno slušanje glazbenog djela i kako sa svakim slušanjem postići još veću zainteresiranost upravo za samu glazbu. Tijekom slušanja nastavnik ne treba raditi ništa drugo nego samo slušati glazbu. Važno je održavanje nastavnikovog kontakta s učenicima radi stalnog poticanja pažnje i motiviranosti za slušanje. Kratkim upozorenjima nastavnik će tijekom slušanja usmjeriti učenikovu pažnju na glazbene sastavnice koje treba uočiti. Nakon odslušanog primjera slijedi

razgovor koji također treba biti pravilno vođen tijekom kojega će se razgovarati o učenim glazbenim sastavnicama. Učenike treba upoznati samo s onim pojmovima koji će se spomenuti na osnovu slušanja i stoga ne treba ulaziti u detalje. Važno je prepustiti učenicima da oni sami svojim riječima govore što su uočili tijekom slušanja. Slušanje glazbe ne treba povezivati s nikakvim izvanglazbenim sadržajem. Dobrota i Ćurković (2006) navode kako takvo slušanje, u kojemu se glazba povezuje s neglazbenim sadržajem, predstavlja nedopustivo banaliziranje umjetnosti budući da je glazba sposobna pričati o sebi isključivo vlastitim glazbeno-izražajnim sredstvima. Dobrota (2012) iznosi kako je jedna od najvećih pogrešaka nastavnika prilikom vođenja slušanja glazbe pretjerano inzistiranje na stvaranju izvanglazbenih asocijacija.

U ostvarivanju što boljih rezultata nastavnik si može pomoći poticanjem, prihvaćanjem i upotrebljavanjem učeničkih pitanja i ideja, korištenjem učeničkih iskustava, interesa i promišljanja. Također, u realizaciji nastave mogu mu pomoći alternativni izvori za stjecanje znanja. Poticanjem učenika da stvaraju pretpostavke o vezama među pojmovima, razgovorom s učenicima o zamislima za ostvarenje nastave prije same obrade nastavnih sadržaja, usmjeravanjem učenja sukladno njihovim aktualnim interesima, animiranjem učenika u traženju primjenjivih informacija, proširivanjem učenja izvan nastavnog sata, učionice i same škole moguće je ostvariti željene rezultate u samoj realizaciji nastave.

Kako je već prije navedeno, za nastavu Glazbene umjetnosti koriste se udžbenici s vrlo bogatim i detaljnim sadržajem koji je upotpunjen brojnim slikama, ilustracijama, notnim primjerima, zadacima za slušanje glazbe i zadacima za ponavljanje nastavnih sadržaja. Takav opširan i osebujan udžbenik nije u skladu s malom satnicom Glazbene umjetnosti. Ova činjenica pred nastavnika stavlja još jedan odgovoran zadatak, a to je da vrlo razborito odabere ponuđeni nastavni sadržaj koji se nalazi u udžbenicima i da pri tome pazi da ne ide u veliku sadržajnu širinu. Pri tome je otežavajući faktor što za nastavnike Glazbene umjetnosti ne postoji priručnik za realizaciju nastave.

Zaključujemo kako je nastavnikova uloga tijekom slušanja glazbe poticati „slušanje sa zadacima koji se odnose na glazbeno-izražajne sastavnice slušanog djela: izvođače, tempo, dinamiku, oblik i ugođaj. Skladba se sluša nekoliko puta, svaki put s novim zadatkom. Do rješenja svih zadataka koje učenicima postavljamo oni moraju doći sluhom, jer na taj način izbjegavamo isprazno teoretiziranje koje za estetski odgoj učenika nema nikakvo značenje“ (Dobrota, 2002, 76).

6. ZAKLJUČAK

Aktivno slušanje glazbe, kojemu se teži u nastavi Glazbene kulture i Glazbene umjetnosti, postiže se, prije svega, uvođenjem suvremenih i inovativnih metoda učenja i podučavanja. U središtu nastave glazbe treba biti upravo sama glazba te učenički doživljaj i proživljavanje istoga. Tradicionalnim dijakronijskim modelom, u nastavi glazbe, na prvo mjesto se stavlja znanje o glazbi zbog mnoštva povijesnih činjenica o glazbenom razdoblju i skladateljima te se tako glazbeno djelo ne doživi u potpunosti. Suprotno dijakronijskom modelu, nastava glazbe se može izvoditi prema sinkronijskom modelu koji se temelji na višekratnom slušanju glazbenog djela i na formalnoj analizi glazbenih oblika i vrsta koji se obrađuju istovremenom usporedbom glazbenih značajki različitih stilskih razdoblja. Prema ovakvom modelu, upravo se glazbeno djelo, odnosno glazba, stavlja u prvi plan. Sva znanja i sve spoznaje o glazbi moraju dolaziti iz same glazbe, a učenik analizira i upoznaje glazbeno djelo do onih detalja do kojih može doprijeti samo slušanjem. Kroz nastavu glazbe teži se i odgoju kritičkog slušatelju koji će slušanjem i analiziranjem glazbenih djela naučiti procjenjivati i vrednovati glazbeno djelo. Kao takav poznavatelj glazbe, učenik će moći biti aktivni sudionik života svoje sredine, razvijat će mu se glazbeni ukus te će posjećivati kulturna glazbena i druga događanja. Kako bi aktivno slušanje bilo što uspješnije, potrebno ga je pravilno metodički oblikovati i voditi od strane nastavnika, odnosno usmjeriti pozornost učenika na glazbeno djelo pomoću raznih metodičkih postupaka. Učenici nemaju naviku slušanja umjetničke glazbe, a s druge strane to je glazba s kojom se ne susreću svakodnevno kao što je to slučaj s popularnom glazbom te je potrebna adekvatno stručno vođenje tijekom slušanja. Za pravilno vođenja kroz slušanje glazbe, ali i druge komponente nastave glazbe, zaslužan je sam nastavnik i njegova stručna kompetentnost. Na nastavniku je veliki zadatak i odgovornost na koji će način učenici prihvatiti glazbeno djelo te hoće li im to biti poticaj za daljnje slušanje.

7. LITERATURA

- Dobrota, S. (2002). Glazbena nastava u razrednoj nastavi. *Tonovi*, 17 (1), 67-79.
- Dobrota, S. (2012). *Uvod u suvremenu glazbenu pedagogiju*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Dobrota, S. (2016). Nastava glazbe u kontekstu formalnog i informalnog učenja. U: Jukić, R., Bogatić, K., Gazibara, S., Pejaković, S., Simel, S., Nagy Varga, A. i Campbell-Barr, V. (ur.), *Globalne i lokalne perspektive pedagogije* (str. 18-27). Osijek: Filozofski fakultet u Osijeku,
- Dobrota, S. i Ćurković, G. (2006). Glazbene preferencije djece mlađe školske dobi. *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 52 (15-16), 105-113.
- Dobrota, S. i Reić Ercegovac, I. (2016). *Zašto volimo ono što slušamo: glazbenopedagoški i psihologijski aspekti glazbenih preferencija*. Split: Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.
- Dobrota, S. i Kovačević, S. (2007). Interkulturalni pristup nastavi glazbe. *Pedagogijska istraživanja*, 4 (1), 119-127.
- Dugandžić, I. (2012). *Glazbena nastava kao dio estetskog odgoja*. Neobjavljeni diplomski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija i Filozofski fakultet, Odsjek za glazbenu pedagogiju i pedagogiju.
- Harland, J. (2000). *Arts Education in Secondary School: Effects and Effectiveness*. National Foundation for Educational Research.
- Jurčić, M. (2014). Kompetentnost nastavnika – pedagoške i didaktičke dimenzije. *Pedagogijska istraživanja*, 11 (1), 77-91.
- Košta, T. i Desnica, R. (2013). Utjecaj važnijih europskih glazbenih pedagoga na razvoj nastave glazbe u Hrvatskoj i Sloveniji u drugoj polovici 20. stoljeća. *Magistra Iadertina*, 8 (1), 27-37.
- LeBlanc, A. (1981). Effects of style, tempo and performing medium on children's music preference. *Journal of Research in Music Education*, 29 (2), 143-156.
- Matijević, M. i Rajić, V. (2015). Metodologije kurikulumskih promjena: nekad i danas. U: Opić, S. i Matijević, M. (ur.), *Istraživanja paradigmi djetinjstva, odgoja i obrazovanja, IV. simpozij: Nastava i škola za net-generacije: Unutarnja reforma nastave u osnovnoj i srednjoj školi* (str. 635-654). Zagreb: Učiteljski fakultet, Sveučilišta u Zagrebu.

- Miell, D. E., Hargreaves, D. J, i MacDonald R. A. R. (2005). How do people communicate using music? U: *Musical Communication* (str. 1-25). Oxford: Oxford University Press.
- Milinović, M. (2018). *Prisutnost glazbe na društvenim mrežama među gimnazijalcima*. U: Radočaj-Jerković, A. (ur.), Conference Proceedings Book 2nd International Scientific and Artistic Symposium on Pedagogy in the Arts: Communication and interaction of art and pedagogy (str. 280-296). Osijek: Umjetnička akademija u Osijeku.
- Miliša, Z. i Milačić, V. (2010). Uloga medija u kreiranju slobodnog vremena mladih. *Riječki teološki časopis*, 36 (2), 571-590.
- MZO (2019). *Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Glazbene kulture za osnovne škole i Glazbene umjetnosti za gimnazije u Republici Hrvatskoj*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- MZO (2009). *Hrvatski kvalifikacijski okvir. Uvod u kvalifikacije*. Zagreb: Ministarstvo znanosti i obrazovanja.
- MZOS (2011). *Nacionalni okvirni kurikulum za predškolski odgoj i obrazovanje te opće obvezno i srednjoškolsko obrazovanje*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta.
- MZOŠ (2006). *Nastavni plan i program za osnovnu glazbenu školu*, Zagreb: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta i Hrvatsko društvo glazbenih i plesnih pedagoga.
- MKP (1994). *Nastavni program za gimnazije*, Zagreb: Ministarstvo kulture i prosvjete.
- Nikolić, L. (2017). Utjecaj glazbe na opći razvoj djeteta. *Napredak: časopis za pedagogijsku teoriju i praksu*, 159 (1-2), 139-158.
- Požgaj, J. (1950). *Metodika muzičke nastave*. Zagreb: Nakladni zavod Hrvatske.
- Reić Ercegovac, I., Dobrota, S. i Surić S. (2017). Listening to music and music preferences in early adolescence. *Metodički obzori: časopis za odgojno.obrazovnu teoriju i praksu*, 12 (24), 6-23.
- Rojko, P. (2012). *Metodika nastave glazbe, teorijsko-tematski aspekti*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera; Pedagoški fakultet.
- Rojko, P. (2009). Što danas znači Uvođenje u glazbenu kulturu?. *Tonovi*, 54, 5-10.
- Rojko, P. (2005). *Metodika glazbene nastave – praksa II. dio: Slušanje glazbe*, Zagreb: Jakša Zlatar.
- Rojko, P. (2001). Povijest glazbe/glazbena umjetnost u glazbenoj školi i gimnaziji. *Tonovi*, 37/38 (1/2), 3-19.

- Senjan, I. (2018). *Usporedba djelovanja modela recipročnog odgovora i dijakronijskog modela u nastavi glazbene umjetnosti na oblikovanje glazbenog ukusa učenika*. Doktorski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet.
- Senjan, I. (2017). Nastava glazbe u hrvatskim općeobrazovnim srednjim školama. *Metodički ogledi: časopis za filozofiju odgoja*, 24 (1), 31-72.
- Supičić, I. (2006). *Estetika europske glazbe: povijesno-tematski aspekti*. Zagreb: Školska knjiga.
- Svalina, V. (2015). *Kurikulum nastave glazbene kulture i kompetencije učitelja za poučavanje glazbe*. Osijek: Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Ščedrov, Lj. (2000). Glazbeni susreti 1., 2., 3. i 4. vrste. *Theoria*, 2, 16.
- Ščedrov, Lj., Perak Lovričević, N. i Ambruš-Kiš, R. (1998). Glazbeni susreti 2. vrste. Zagreb: Profil.
- Škojo, T. (2010). *Sinkronijski model nastave glazbene umjetnosti i njegova usporedba s dijakronijskim modelom*. Magistarski rad. Zagreb: Sveučilište u Zagrebu, Muzička akademija, Odsjek za glazbenu pedagogiju, Filozofski fakultet, Odsjek za pedagogiju.
- Škojo, T. (2013). Kreativnost učenika srednjih škola u nastavi umjetničkoga područja. *Život i škola*, 29 (1), 300-316.
- Škojo, T. (2016). Nastava Glazbene umjetnosti u kontekstu aktivnog učenja. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teorijsku i praksu*, 65 (2), 229-249.
- Šulentić Begić, J. (2010). Glazbeni ukus učenika osnovnoškolske dobi. U: Martinčić, J. (ur.), *Međunarodna kolonija mladih Ernestinovo: 2003.-2008.: zbornik radova znanstvenog skupa s međunarodnim sudjelovanjem* (str. 101-110). Zagreb: Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku.
- Šulentić Begić, J. (2006). Primjena otvorenog modela nastave glazbe, *Život i škola: časopis za teoriju i praksu odgoja i obrazovanja*, 52 (15-16), 97-104.
- Šulentić Begić, J. i Begić, A. (2015). Otvoreni model nastave glazbe u razrednoj nastavi. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teorijsku i praksu*, 64 (1), 112-130.
- Vidulin, S. (2013). Propitivanje ostvarenja cilja nastave glazbe u kontekstu vremena glazbene hiperprodukcije. *Arti musices: hrvatski muzikološki zbornik*, 44 (2), 201-226.
- Vidulin, S. i Martinović, V. (2015). Umjetnička glazba i oblikovanje kulturnog identiteta učenika. *Školski vjesnik: časopis za pedagoški teorijsku i praksu*, 64 (4), 573-588.

Internet izvori

- *Agencija za znanost i visoko obrazovanje*. Pristupljeno na: <https://www.azvo.hr/hr/pojmovnik/78-kompetencije>, 19.08.2020.
- *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje (2020)*. Zagreb: Leksikografski zavod Miroslav Krleža. Pristupljeno na: <https://www.enciklopedija.hr/>, 19.08.2020.